



Strasbourg, 21 Marraskuu 2007

ECRML (2007) 7

**ALUEELLISIA KIELIÄ TAI VÄHEMMISTÖKIELIÄ KOSKEVA EUROOPPALAINEN PERUSKIRJA**

## **PERUSKIRJAN SOVELTAMINEN SUOMESSA**

### **Kolmas seurantakierros**

- A. Asiantuntijakomitean peruskirjaa koskeva raportti**
- B. Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus peruskirjan soveltamisesta Suomessa**

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja sisältää valvontamekanismin sen arvioimiseksi, miten sopimuspuolivaltiot soveltavat peruskirjaa, ja mekanismin nojalla annetaan tarvittaessa suosituksia sopimuspuolen lainsäädännön, politiikan ja käytäntöjen parantamiseksi. Menettelyn keskeinen osa on asiantuntijakomitea, joka toimii peruskirjan 17 artiklan nojalla. Sen pääasiallinen tehtävä on raportoida ministerikomitealle tekemästään sopimuspuolen sitoumusten täyttymisen arvioinnista, tarkastella alueellisten kielten tai vähemmistökielten todellista tilannetta ao. valtiossa sekä tarvittaessa rohkaista sopimuspuolta asteittain korkeamman sitoutumistason saavuttamiseen.

Tämän tehtävän helpottamiseksi ministeriökomitea teki 15.1 artiklan mukaisesti yleispäätöksen toisiaan seuraavista määräaikaisraporteista, jotka sopimuspuolen tulee jättää pääsihteerille. Valtion tulee julkistaa raportti. Päätös edellyttää, että valtio antaa selvityksen peruskirjan konkreettisesta soveltamisesta, osan II nojalla suojeltavia kieliä koskevasta yleispolitiikasta ja yksityiskohtaisemmin kaikista toimenpiteistä, joihin on ryhdytty kutakin peruskirjan III osan nojalla suojeltua kieltä koskevien määräysten soveltamiseksi. Komitean ensimmäisenä tehtävänä on näin ollen tarkastella määräaikaisraportissa olevaa tietoa kaikkien ao. valtion alueella olevien asiaankuuluvien alueellisten kielten tai vähemmistökielten osalta.

Komitean tehtävänä on arvioida lakeja, asetuksia ja todellista käytäntöä, jota kukin valtio soveltaa alueellisiin kieliinsä tai vähemmistökieliinsä. Se on vakiinnuttanut omat työmenetelmänsä tämän mukaisesti. Komitea kokoaa tietoa asianomaisilta viranomaisilta ja valtion sisäisistä riippumattomista lähteistä tavoitteenaan saada aito ja oikeudenmukainen yleiskuva todellisesta kielitilanteesta. Määräaikaisraportin alustavan tarkastelun jälkeen asiantuntijakomitea esittää tarvittaessa kullekin sopimuspuolelle kysymyksiä aiheista, joiden se katsoo olevan epäselviä tai jääneen raportissa riittämättömästi käsitellyiksi. Kirjallista menettelyä seuraa tavallisesti komitean delegaation asianomaiseen valtioon tekemä vierailukäynti. Käyntinsä aikana delegaatio tapaa tahoja ja järjestöjä, joiden työ liittyy läheisesti asianomaisten kielten käyttöön ja neuvottelee viranomaisten kanssa seikoista, joita sen tietoon on saatettu.

Kun asiantuntijakomitea on saattanut tämän menettelyn päätökseen, se hyväksyy oman raporttinsa. Raportti annetaan ministerikomitealle yhdessä suositusehdotusten kanssa, joita ministerikomitea voi myöhemmin päättää antaa sopimuspuolelle.

## SISÄLLYS

<b>A. Asiantuntijakomitean selvitys peruskirjan soveltamisesta Suomessa.....</b>	<b>4</b>
<i>1 kappale - Taustatiedot .....</i>	<i>4</i>
<i>1.1 Peruskirjan ratifiointi Suomessa .....</i>	<i>4</i>
<i>1.2. Asiantuntijakomitean työ .....</i>	<i>4</i>
<i>1.3. Suomen alueellisten tai vähemmistökielten tilanteen esittely: päivitys .....</i>	<i>5</i>
<i>1.4. Selvityksen arvioinnissa esiin tulleita erityiskysymyksiä .....</i>	<i>6</i>
<i>Luku 2 – Peruskirjan II ja III osaan perustuva asiantuntijakomitean arvio .....</i>	<i>8</i>
<i>2.1. Peruskirjan II osaan perustuva arvio .....</i>	<i>8</i>
<i>2.2. Peruskirjan III osaan perustuva arvio .....</i>	<i>16</i>
<i>2.2.1 Ruotsi .....</i>	<i>16</i>
<i>2.2.2. Saame .....</i>	<i>25</i>
<i>Luku 3 - Johtopäätökset .....</i>	<i>39</i>
<i>3.1 – Johtopäätökset siitä, miten Suomen viranomaiset ovat toimeenpanneet ministerikomitean suositukset.....</i>	<i>39</i>
<i>3.2 Asiantuntijakomitean löydökset kolmannella seurantakerroksella.....</i>	<i>40</i>
<i>Liite I Hyväksymisasiakirja .....</i>	<i>42</i>
<i>Liite II Suomen viranomaisten kommentit .....</i>	<i>44</i>
<i>Liite II Suomen viranomaisten kommentit .....</i>	<i>44</i>

## A. Asiantuntijakomitean selvitys peruskirjan soveltamisesta Suomessa

hyväksytty asiantuntijakomiteassa 30.3.2007  
ja esitetty Euroopan neuvoston ministerikomitealle  
peruskirjan 16 artiklan mukaisesti

### 1 kappale - Taustatiedot

#### 1.1 Peruskirjan ratifiointi Suomessa

1. Suomen tasavalta allekirjoitti alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan (jäljempänä ”peruskirja”) 5.11.1992 ja ratifioi sen 9.11.1994. Sitä koskeva voimaansaattamisasetus annettiin 27.2.1998 (Valtiosopimukset 23/1998), ja se astui voimaan 1.3.1998.
2. Peruskirjan 15 artiklan kappaleen 1 nojalla sopimuspuolten tulee antaa kolmen vuoden välein määräaikaisraportti ministerikomitean määräämässä muodossa<sup>1</sup>. Suomen viranomaiset jättivät Euroopan neuvoston pääsihteerille kolmannen raporttinsa 14.2.2006.
3. Aiemmassa Suomea koskevassa arviointiraportissaan (ECRML) (2004)7 peruskirjan asiantuntijakomitea (jäljempänä ”asiantuntijakomitea”) määritteli ne erityisalueet, joissa politiikkaa ja käytäntöä tulisi edelleen kehittää. Ministerikomitea otti huomioon asiantuntijakomitean selonteon ja hyväksyi suositukset (RecChL (2004)6), jotka se esitti Suomen viranomaisille.

#### 1.2. Asiantuntijakomitean työ

4. Tässä selvityksessään asiantuntijakomitea esittelee yleisesti Suomen alueellisten ja vähemmistökielten tilannetta. Se kiinnittää kuitenkin myös huomiota määräyksiin ja seikkoihin, joita korostettiin erityisongelmina ensimmäisessä ja toisessa arviointiraportissa, sekä niihin uusiin kysymyksiin, joita nousi esiin tämän kolmannen seurantakerroksen aikana. Lisäksi asiantuntijakomitea arvioi omien tulostensa ja ministerikomitean suositusten valossa toimia, joihin viranomaiset ovat ryhtyneet alueellisten tai vähemmistökielten tilanteen parantamiseksi.
5. Suomen kolmannen määräaikaisraportin alustavan tarkastelun nojalla laadittiin kysely, joka lähetettiin Suomen viranomaisille. Asiantuntijakomitea järjesti paikan päälle Helsinkiin ja Inariin suuntautuneen käynnin 13.-17.11.2006 tavaten seuraavien kielten edustajia: ruotsi, saame, venäjä, romanikieli, tataarikieli, karjala ja saksa<sup>3</sup>. Lisäksi komitea tapasi peruskirjan toimeenpanosta vastaavia Suomen julkisten laitosten ja valtion viranomaisten edustajia.
6. Peruskirjan artiklan 16 kappaleen 2 mukaisesti asiantuntijakomitea sai kirjalliset kommentit asianomaisten alueellisten tai vähemmistökielten tilanteesta Romaniasiaian neuvottelukunnalta, Suomenruotsalaisilta kansankäräjiltä, Saamelaisvaltuuskunnalta, YLE:n saamenkieliseltä radiolta, Karjalan kielen seuralta ja Suomen venäjänkielisten yhdistysten liitolta (FARO).
7. Tämä arviointiraportti perustuu asiantuntijakomitean yllä mainituista lähteistä saamaan tietoon sekä asiantuntijakomitean Suomeen tehdyn vierailukäynnin aikana vallinneeseen poliittiseen ja juridiseen tilanteeseen erityisesti uuden kielilain voimaansaattamista koskien (ks. 2. Suomea koskeva arviointiraportti, ECRML (2004)7 kappale 7).
8. Asiantuntijakomitea hyväksyi käsillä olevan raportin 30.3.2007.

<sup>1</sup> MIN-LANG (2002)1 Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymät kolmivuositain julkaistavien määräaikaisraporttien suuntaviivat.

<sup>2</sup> Ensimmäisessä ja toisessa raportissa olleet laatikot ovat tässä raportissa paksunnettuja lauseita.

<sup>3</sup> Asiantuntijakomitea ei tavannut jiddishin puhujien edustajia.

### 1.3. Suomen alueellisten tai vähemmistökielten tilanteen esittely: päivitys

9. Peruskirjan III osan tarkoittamia kieliä Suomessa ovat ruotsi (vähemmän laajasti käytetty kansallinen kieli) sekä saame, johon kuuluvat pohjois-, koltan- ja inarinsaame. Ruotsia puhuu 5,5 % Suomen väestöstä (eli 289 751 henkilöä, ks. Suomen kolmas määräaikaisraportti, s. 8). Suurin osa Suomen ruotsinkielisistä asuu Uudenmaan, Turunmaan ja Pohjanmaan rannikkoalueilla sekä Ahvenanmaalla joko yksi- tai kaksikielisissä ruotsinkielisissä kunnissa. Noin 13 250 ruotsinkieliseen väestöön kuuluvista asuu muissa osin Suomea yksikielisissä suomenkielisissä kunnissa<sup>4</sup>.
10. Saamea puhutaan saamelaisalueella, mutta myös muissa osissa Suomea. Vuoden 2004 virallisten kielitilastojen mukaan Suomessa asui 1 732 äidinkielenään saamea puhuvaa henkilöä<sup>5</sup>. Saamelaisvaltuuskunnan mukaan pohjoissaamen puhujia on 1 378, koltansaamen 337 ja inarinsaamen 258. Luvut eivät ole merkittävästi muuttuneet komitean edellisestä arvioinnista, joskin ne ovat hiukan pienentyneet (Suomen kolmas määräaikaisraportti, s. 8).
11. Saamelaisvaltuuskunnan asiantuntijakomitealle antaman tiedon mukaan Suomessa ei ole suoritettu tarkempaa selvitystä saamenkielisten määrästä. Valtuuskunta katsoo, että tällainen selvitys on tarpeen tehdä pikaisesti, jotta voidaan kehittää asianmukaisia keinoja saamen kielen suojelemiseksi ja edistämiseksi.
12. Suomessa puhutut II osassa käsitellyt kielet ovat romanien kalo (josta jäljempänä käytetään nimitystä romanikieli), venäjä, tataarikieli, jiddish ja karjalan kieli.
13. Romaneja on arviolta 10 000, mutta luotettavaa tuoretta tietoa Suomen romanikielen puhujista ei ole. Maan eri osissa hajallaan asuvista romaneista suurin osa elää Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa. Valtaosa romanikielen puhujista on vanhempia ihmisiä. Keski-ikäiset ja nuoret romanit puhuvat suomea arkipäivän toimituksissaan, mutta he ymmärtävät puhuttua romanikieltä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 9).
14. Suomessa on 37 253 venäjänkielistä (Suomen kolmas määräaikaisraportti, s. 9). Lukuun sisältyvät ns. vanhat venäläiset, uudet maahanmuuttajavenäläiset sekä inkeriläiset paluumuuttajat<sup>6</sup>. Kahden ensin mainitun ryhmä tilannetta kuvattiin komitean 1. arviointiraportissa (ECRML (2001)3 kappale 14), kun taas suomalaisperäisen inkeriläisväestön tilannetta käsiteltiin toisessa raportissa (ECRML (2004)7 kappale 15). Venäjänkielinen väestö ei ole yhtenäinen ryhmä, ja erilaisista taustoista johtuen heidän yhteiskunnalliset olosuhteensa Suomessa vaihtelevat<sup>7</sup>.
15. Tataarikielen tilanne ei ole muuttunut asiantuntijakomitean edellisestä seurantakierroksesta, ja kielen puhujien lukumäärä on pysynyt ennallaan noin 800:ssa. Koska tataarikielen asema on hyvä ja sen puhujat itse haluavat jäädä kaikenlaisten valtion tukitoimien ulkopuolelle, asiantuntijakomitea ei pidä tarpeellisena tarkastella tätä kieltä käsillä olevassa raportissa, joskin se varaa mahdollisuuden siihen tulevissa selvityksissä<sup>8</sup>.
16. Suomen valtiovalta antoi vuonna 2006 eduskunnalle antamassaan ensimmäisessä kielilainsäädännön soveltamista koskevassa selonteossa uudet numerotiedot jiddishin puhujista. Tällä hetkellä jiddishin puhujia on noin 200. Heidän lukumääränsä näyttää kuitenkin olevan laskussa. Vanhemmat ihmiset vielä puhuvat sujuvaa jiddishiä, mutta nuorempi sukupolvi osaa kieltä enää rajallisesti.
17. Suomen viranomaisten mukaan karjalan kieli on yksi perinteisesti Suomessa puhutuista vähemmistökielistä, vaikkei sillä olekaan maassa virallista vähemmistökielen asemaa. Suomessa sitä puhutaan lähinnä Itä-Suomen ja Oulun lääneissä Valtimon, Kuhmon ja Suomussalmen kunnissa. Arvioiden mukaan 5 000 ihmistä puhuu karjalan kieltä (Suomen kolmas määräaikaisraportti, s. 10).

<sup>4</sup> Väestörekisterijärjestelmässä olevat kielet, Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2006, Libris Oy, Helsinki, 2006, s. 9 ja 10 – alempana "Valtioneuvoston kertomus".

<sup>5</sup> Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 20

<sup>6</sup> Ks. myös Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 9.

<sup>7</sup> Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 27.

<sup>8</sup> Lisätietoja kielen alkuperästä ja sen nykytilasta Suomessa, ks. erityisesti Valtioneuvoston kertomus, 2006, s. 30-31. Tataarikieltä koskeva suurin haaste on kertomuksen mukaan sen siirtyminen tuleville sukupolville perheissä, joissa toisella vanhemmista tataarikieli ei ole äidinkieli.

## *Lainsäädännölliset puitteet*

18. Suomen kolmannessa määräaikaisraportissa luodaan laaja katsaus uusiin lakeihin, joilla on vaikutusta Suomen kansallisiin, alueellisiin tai vähemmistökieliin (ks. erityisesti s. 13-16). Lainsäädännön aiheuttamia muutoksia käsitellään tämän selvityksen tekstiosioissa oleellisilta osin.

19. Viranomaiset viittaavat erityisesti uuteen kielilakiin (423/2003) sekä lakiin julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003), jotka astuivat voimaan 1.1.2004. Kielilakia ja erityisesti sen taustaa ja laajuutta esitellään asiantuntijakomitean toisessa arviointiraportissa (ECRML (2004)7 kappaleet 18-21).

20. Kielilain täytäntöönpanosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (433/2004) ) säädetään oikeusministeriön alaisuuteen perustettavasta kieliasian neuvottelukunnasta. Vuodesta 2004 alkaen neuvottelukunta on avustanut oikeusministeriötä erityisesti kielilain ja siihen liittyvän muun lainsäädännön toimeenpanon valvonnassa, eduskunnalle annettavan kielilainsäädännön soveltamista koskevan hallituksen selonteon laadinnassa sekä kielilainsäädäntöä koskevaa tiedonvälitystä ja koulutusta käsittelevien viranomaisille suunnattujen suositusten laatimisessa (Suomen kolmas määräaikaisraportti, s. 14).

21. Asiantuntijakomitea on saanut käyttöönsä vuonna 2006 ensimmäisen valtioneuvoston kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta. Selonteossa on ajantasainen katsaus ja tarkkoja lukuja alueellisten ja vähemmistökielten asemasta Suomessa. Asiantuntijakomitea pitää tätä selvitystä hyvänä esimerkkinä kielilainsäädännön toimeenpanon valvonnasta, joskin muitakin valvontavälineitä tarvitaan<sup>9</sup>.

22. Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) sisältää määräyksiä sekä kansallisen että kuntatahon virkamiesten ja itsenäisten julkisyhteisöjen, eduskunnan kanslian ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstön kielitaitovaatimuksista.

23. Saamen kielilaki (1086/2003), joka astui niinkään voimaan 1.1.2004, pyrkii turvaamaan saamelaisen perustuslaillisen oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tätä lakia on käsitelty toisessa arviointiraportissa (ECRML (2004)7 kappale 22).

24. Edellisen arviointikierroksen jälkeen Suomen viranomaiset ovat saattaneet voimaan kaksi direktiiviä<sup>10</sup> 1.2.2004 voimaan tulleella yhdenvertaisuuslailla (21/2004). Viranomaiset ovat erityisesti halunneet laatia yhdenvertaisuussuunnitelmia, joissa otetaan huomioon Suomen kansalliset vähemmistöt eli saamelaiset ja romaanit. Kieleen perustuvat syrjintä on kiellettyä työelämässä, koulutuksessa ja ammattiyhdistystoiminnassa (lain 6 pykälä). Asiantuntijakomitea on tähän liittyen saanut tietää, että syyskuussa 2004 työvoimaministeriö antoi yleiset suositukset suomen-, ruotsin- ja saamenkielisistä yhdenvertaisuussuunnitelmista valtiohallinnon ja kuntien viranomaisille, mutta että toimeenpanossa on käytännön vaikeuksia.

### **1.4. Selvityksen arvioinnissa esiin tulleita erityiskysymyksiä**

#### **Alueellisten tai vähemmistökielten tunnistaminen**

25. Paikanpäälle tehdyn käyntinsä aikana asiantuntijakomitea tapasi saksankielen puhujien edustajia. Yleisellä tasolla saksankieliset kiittävät Suomen viranomaisia saamastaan tuesta, jota heille kanavoidaan etenkin Opetushallituksen kautta (ts. kouluille ja kirjastolle). Saksan kielen asemaa ja Suomessa asuvan saksankielisen väestön historiaa ei ole kuitenkaan riittävästi selvitetty.

26. Valtiovalta on todennut virallisesti, että karjalan kieltä puhutaan perinteisesti Suomessa. Joensuun yliopistolle osoitettiin vuonna 2004 varoja tätä kieltä koskevan tutkimuksen suorittamiseen (ks. alla kappale 39)<sup>11</sup>. Viranomaiset eivät ole kuitenkaan vielä ryhtyneet mihinkään toimenpiteisiin tai erityiseen lainsäädäntötyöhön tämän kielen suojelemiseksi ja edistämiseksi.

<sup>9</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 75

<sup>10</sup> Neuvoston direktiivi 2000/43/EY rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta sekä neuvoston direktiivi 2000/78/EY yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista.

## **Julkisia hankintoja koskevien EU-direktiivien voimaansaattaminen**

27. Suomen käyntinsä aikana asiantuntijakomitea sai kuulla EU-lainsäädännön soveltamiseen perustuvasta Suomen valtion viranomaisten kunnallisille viranomaisille osoittamasta vaatimuksesta, jonka mukaan näiden tulee kilpailuttaa päivähoito- ja vanhustenhoitopalvelut. Tämän seurauksena joitain palveluita, joita ennen tarjottiin useilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, kuten esim. ruotsiksi tai venäjäksi, on lopetettu. Tällaisen kielteiset seuraukset näyttävät johtuvan siitä, ettei kunnallisilla viranomaisilla ole tietoa julkisesta hankintaprosessista. Tästä syystä asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimiin sen varmistamiseksi, että palveluntarjoajia valitsevilla kunnilla on riittävästi tietoa omista velvoitteistaan kielellisiin oikeuksiin liittyen.

## **Alueelliset kysymykset**

28. Edellisen lisäksi Saamelaisvaltuuskunta ja Suomenruotsalaiset kansankäräjät kertoivat asiantuntijakomitealle, että Suomen viranomaiset ovat valmistelemassa kuntauudistukseen ja hallintoon tähtäävää lainsäädäntöä. Asiantuntijakomitea on saanut kuulla mahdollisista vakavista seurauksista, joita tästä voi aiheutua palvelun tarjoamiselle etenkin kansallisilla kielillä, ja tästä syystä se rohkaisee viranomaisia jatkamaan vuoropuheluaan eri kieliryhmien edustajien kanssa perustuslaissa tunnustettujen kielellisten oikeuksien säilymisen varmistamiseksi (ks. myös alla kappaleet 33-37).

## **Saamen kielen käyttö saamelaisalueen ulkopuolella**

29. Noin 46,5 % kaikista saamelaisista ja alle 10-vuotiaista 70 % saamelaislapsista asuu saamelaisalueen ulkopuolella (Suomen kolmas määräaikaishavainto, s. 8). Saamelaisvaltuuskunnan mukaan luvut ovat kasvussa monestakin syystä. Jopa 60 %:n saamelaisista ennustetaan asuvan saamelaisalueen ulkopuolella lähitulevaisuudessa. Jotta heidän kielelliset tarpeensa otetaan huomioon, peruskirjan soveltamiseen tarvitaan uusia strategioita. Saamelaisvaltuuskunta korosti sitä, että tuleva kielisuunnittelu edellyttää tietoa kielen puhujien lukumäärästä ja maantieteellisestä jakautumisesta sekä puhujien kielitaidon tasosta.

## Luku 2 – Peruskirjan II ja III osaan perustuva asiantuntijakomitean arvio

### 2.1. Peruskirjan II osaan perustuva arvio

30. Peruskirjan II osaan (7 artikla) sisältyy lukuisia yleisiä tavoitteita ja periaatteita, joita sopimuspuoli on velvollinen soveltamaan kaikkiin alueellisiin tai vähemmistökieliin valtionsa alueella. Suomen osalta tämä arviointi sisältää saamen ja ruotsin sekä venäjän, romanikielen, jiddishin, tataarikielen ja karjalan kielen. Koska saamea ja ruotsia käsitellään myös peruskirjan III osassa, suurin osa niitä koskevista huomioista esitetään luvussa 2.2.

#### 7 artikla – Tavoitteet ja periaatteet

***”Sopimuspuolten alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan politiikan, lainsäädännön ja käytännön tulee vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen perustua seuraaviin tavoitteisiin ja periaatteisiin:***

***“a. alueelliset kielet tai vähemmistökielet tunnustetaan kulttuuririkkaudeksi;”***

31. Asiantuntijakomitea viittaa edelliseen raporttinsa ja katsoo, että Suomen viranomaiset tunnustavat alueelliset kielet tai vähemmistökielet kulttuuririkkaudeksi Suomessa (ECRML (2004)7 kappale 27). Suomen uuden perustuslain 17 pykälän mukaan maan kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Kyseisen pykälän 3 kohdassa todetaan, että saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (Suomen kolmas määräaikaisraportti) s. 24). Asiantuntijakomitea ymmärtää ”muiden ryhmien” viittaavan tataarikieltä, venäjää, jiddishiä ja karjalan kieltä puhuviin yhteisöihin.

#### *Karjalan kieli*

32. Huolimatta siitä, että karjalan kieli on virallisesti tunnustettu vähemmistökieli Suomessa, viranomaiset eivät ole vielä myöntäneet sille minkäänlaista erityisasemaa. Karjalan kielen seura on lähestynyt lukuisia tahoja ja ministeriöitä tässä tarkoituksessa, muttei ole toistaiseksi saanut virallista vastausta. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään lainsäädännöllisiin toimiin, jotta voidaan luoda kyseisen kielen suojelun edellyttämä perusta (ks. esimerkiksi Ruotsia koskeva ensimmäinen arviointiraportti, ECRML (2003)1 kappale 33).

***“b. alueellisen kielen tai vähemmistökielen maantieteellistä aluetta kunnioitetaan sen varmistamiseksi, että olemassa olevat tai uudet hallinnolliset rajat eivät muodosta estettä kyseisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen edistämiseksi;”***

33. Edellisessä raportissaan asiantuntijakomitea nosti esiin kysymyksen perustuslain 122 pykälän toimeenpanosta ja hallinnollisista aluejaotuksista (ECRML (2004)7 kappaleet 31 ja 32). Suomenruotsalaisten kansankäräjien mukaan Suomen viranomaiset ovat ottaneet huomioon joitain vaatimuksia hallinnollisten rakenteiden uudistamisen valmistelussa, varsinkin koskien Turunmaan maistraattia, joka jatkaa toimintaansa itsenäisenä paikallisena maistraattina. Asiantuntijakomitean tietoon on kuitenkin tulleet myös kielteisiä esimerkkejä, kuten esimerkiksi syyttäväviranomaisten palveluita koskevat uudistussuunnitelmat, jotka ovat parhaillaan oikeusministeriön harkinnassa. Suunnitelmat johtaisivat siihen, että viisi ruotsinkielistä kihlakunnansyyttävävirstoa, joiden alueella kyseinen kieli on enemmistökielenä, saattaa tulla yhdistetyksi suurempiin yksiköihin.

34. Kolmannessa määräaikaisraportissaan Suomen viranomaiset kuvaavat Suomen kunta- ja palvelurakennemuutosta ja erityisesti paikallishallinnon ja -palvelujen uudelleenjärjestelyjä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 24). Tämä uudistus saattaa johtaa kuntaliitoksiin ja vaikuttaa hallinnollisiin rajoihin alueilla, joilla vähemmistökielten puhujia asuu, toisin sanoen ruotsin- ja saamenkielisillä seuduilla. Kuntaudistuksen jälkeen on tehtävä, kuten oikeusministeriökin vahvisti komitean vierailun aikana, myös oikeusjärjestelmän, syyttäjäjärjestelmän ja lopulta myös poliisijärjestelmän uudistustyö.

35. Asiantuntijakomitea on huolissaan niistä mahdollisista kielteisistä seurauksista, joita uudistuksesta saattaa aiheutua kunnille ja hallinnollisille alueille, joilla enemmistökielenä on ruotsi tai saame tai joilla näiden kielten puhujat edustavat merkittävää osaa väestöstä. Mahdollinen kuntien liittäminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi esim. Utsjoella, joka on Suomen ainoa saame-enemmistöinen kunta, saattaa viedä

vähemmistökielen puhujilta sen vaaditun osuuden, jota heidän kielellisten oikeuksiensa toteutuminen edellyttää (ks. myös Suomea koskeva 2. arviointiraportti, ECRML (2004)7 kappaleet 31 ja 32).

36. Suomenruotsalaisten kansankäräjien asiantuntijakomitealle antaman tiedon mukaan perustuslakivaliokunnan käsitys on, että uudelleenjärjestelyllä saattaa olla tuhoisia vaikutuksia kunnissa ja hallintoalueilla, joiden enemmistökieli on tällä hetkellä ruotsi. Tämä valiokunta totesi, että uudelleenjärjestely ei saa johtaa muutoksiin kunnan kielioloissa tai heikentää kieliryhmien mahdollisuuksia käyttää niiden omaa kieltä.

37. Tästä syystä asiantuntijakomitea odottaa saavansa lisätietoa asiasta tulevilla seurantakerroksella. Komitea rohkaisee Suomen viranomaisia ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimiin kielten puhujia ja erityisesti Suomenruotsalaisia kansankäräjiä ja Saamelaisvaltuuskuntaa kuunnellen.

**“c. alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä on tarpeen edistää määrätietoisesti niiden aseman turvaamiseksi;**

#### *Yleinen lausuma*

38. Asiantuntijakomitean mukaan määrätietoinen toiminta alueellisten kielten tai vähemmistökielten turvaamiseksi pitää sisällään mm. seuraavaa: lainsäädännöllisten puitteiden luominen alueellisten kielten tai vähemmistökielten turvaamiseksi, näiden kielten edistämisestä vastaavien elinten perustaminen sekä riittävien taloudellisten voimavarojen turvaaminen (vrt. Saksaa koskeva 2. raportti ECRML (2006)1 kappale 24, Ruotsin 2. raportti ECRML (2006)4 kappale 28 ja Norjan 3. raportti, MIN-LANG (2006)11 kappale 34).

#### *Karjalan kieli*

39. Suomen viranomaiset toteavat kolmannessa määräaikaisraportissaan, että opetusministeriö on myöntänyt Joensuun yliopistolle varoja karjalan kielen tutkimukseen tarkoituksenaan elvyttää kieltä ja vahvistaa sen asemaa Suomessa. Joensuun yliopisto antoi raporttinsa kesäkuussa 2004 ja esitti joitain suosituksia. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia tutustumaan suosituksiin ja laatimaan strategian ja toimenpiteet kielen edistämiseksi.

#### *Romanikieli*

40. Edellisessä raportissaan asiantuntijakomitea kehotti viranomaisia ryhtymään toimiin perustuslakivaliokunnan päätöksen mukaisesti ja varmistamaan siitä, että romanikielelle olisi lainsäädännölliset puitteet (ECRML (2004)7 kappale 29).

41. Viranomaiset kuitenkin korostavat sitä, että romaneihin kohdistetusta panostuksesta huolimatta vain harva romanilapsi saa romanikielen opetusta ja että tarvitaan näkyvämpiä toimia tämän kielen aseman parantamiseksi. Romanit tulee tehdä tietoisemmiksi omista kielellisistä oikeuksistaan ja siitä, miten tärkeää lasten romanikielen oppiminen on. Tätä koskien viranomaiset tunnustavat tarpeen kehittää romanikieltä koskeva politiikkaohjelma, jonka avulla romanikielen kehittämistyö voitaisiin keskittää (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 26).

42. Romaniasiaain neuvottelukunta katsoo, että romanikieli on uhanalainen kieli ja valittaa sitä, ettei tähän mennessä luotu aluetta koskeva lainsäädäntö ole johtanut kielisuunnitteluohjelman aikaansaamiseen. Neuvottelukunta ehdottaa systemaattisen kieliohjelman kehittämistä, ja se on pyytänyt eduskunnan perustuslakivaliokuntaa velvoittamaan valtioneuvostoa romanilainsäädännön järjestelmälliseen toimenpanoon sekä kieliohjelman käynnistämiseen. Asiantuntijakomitea on kiinnostunut kuulemaan tulevilla seurantakerroksella, mitä eduskunta on asiassa päättänyt ja miten tilanne on kehittynyt

**Asiantuntijakomitea kehottaa viranomaisia vahvistamaan romanikielen edistämistoimia laatimalla kielisuunnitteluohjelman yhteistyössä kielen puhujien kanssa.**

## Venäjä

43. Edellisellä seurantakerroksella asiantuntijakomitea kuuli ehdotuksesta perustaa Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) alaisuuteen erityinen venäjänkielisten asioihin keskittyvä neuvottelukunta, jonka tehtävänä olisi arvioida venäjänkielisten väestön kielellisiä tarpeita (ECRML (2004)7 kappaleet 30 ja 37). Suomen viranomaiset kuitenkin katsoivat, ettei tällaisen elimen perustaminen venäjänkieliselle väestölle ollut tarpeellista vuonna 2003 (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 27).

44. Venäjänkielisten edustajat kertoivat asiantuntijakomitealle tämän Suomen-vierailun aikana, että heidän on vaikea saada aikaan vuoropuhelua venäjän kielen asemasta valtiovallan kanssa.

45. Suomen viranomaiset ilmoittivat asiantuntijakomitealle, että venäjän kielen osalta ei ole säädetty erityisiä lakeja ja että ETNO:n kokoonpano vuosina 2005—2008 ei enää perustu kieliin vaan maahanmuuttajiin ja etniseen taustaan (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 16).

46. Lisäksi asiantuntijakomitea kuuli vierailunsa aikana venäjänkielisiltä siitä, että Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen laitoksen venäläistä julkista kirjastoa uhkaa sulkeminen. Tämän seurauksena kirjat jaettaisiin eri erikoiskirjastoihin, jotka eivät ole yleisölle auki. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kiinnittämään erityishuomiota venäjänkielistä kirjallisuutta lukevan yleisön tarpeisiin ja odottaa lisätietoa asiasta seuraavassa määräaikaisraportissa.

***Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kehittämään asianmukaisia toimia ja strategioita venäjän kielen edistämiseksi yhteistyössä kielen puhujien kanssa.***

## Jiddish

47. Asiantuntijakomitea toteaa mielihyvällä, että kiinnostus jiddishin kieltä kohtaan on lisääntynyt viime vuosina ja että viranomaiset ovat tukeneet tiettyjä toimia<sup>11</sup>.

48. Asiantuntijakomitea pitää kaikkia näitä aloitteita tervetulleina ja odottaa saavansa lisätietoa suunnitteilla olevasta ja erityisesti nuorille suunnatusta jiddishin kielen teemavuodesta, joka toteutettaisiin yhdessä seurakunnan ja Helsingin juutalaisen koulun kanssa. Se kehottaa Suomen viranomaisia tukemaan toimintaa ja tekemään aloitteita tällä alueella.

***“d. helpotetaan ja/tai rohkaistaan sekä julkisessa että yksityisessä elämässä alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttämistä puhetilanteissa ja kirjallisesti;”***

49. Asiantuntijakomitea korostaa sitä, että uusi tietotekniikka on luonut mahdollisuuksia uudenlaisten joustavien ja perinteiseen mediaan verrattuna suhteellisen halpojen viestintätapojen käyttöön. Alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttö uudessa mediaympäristössä on tärkeää näiden kielten tukemisen kannalta. Se voi vaikuttaa myönteisesti alueellisten tai vähemmistökielten käyttöön yksityiselämässä ja julkisessa elämässä. Tämä koskee kaikkia julkista näkyvyyttä tarvitsevia alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä (ks. Norjan 3. raportti, MIN-LANG (2006)11 kappaleet 60-61).

## Karjalan kieli

50. Karjalan kielen puhujien mukaan sitä käytetään vain vähän julkisessa elämässä. Asiantuntijakomitean tietoon on tullut, että YLE eli Suomen yleisradio olisi valmis lähettämään viikoittain yhden tunnin verran karjalankielistä ohjelmaa, kunhan kielen asema selvitetään.

## Romanikieli

51. Edellisellä seurantakerroksella asiantuntijakomitea kehotti viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin, jolla kunnat saataisiin mukaan romanikielen edistämiseen, ts. Opetushallituksen esittämän erityisen kehitysohjelman mukaisesti (ECRML (2004)7 kappale 43).

<sup>11</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 31.

52. Viranomaiset kertovat lukuisista toimenpiteistä, jotka tähtäävät romanien yleisen tilanteen parantamiseen (mm. työllisyystilanne), mutta mistään sellaisista erityistoimista ei raportoitu, joiden tarkoituksena olisi saada kunnat osallistumaan laajemmin romanikielen käytön edistämisen- ja/tai rohkaisutyöhön. Erityisesti on tarpeen lisätä romanivanhempien tietoisuutta siitä, miten tärkeää on käyttää kieltä kotona ja tukea kielikerhoja, jotka ovat osoittautuneet yhdeksi tavaksi edistää romanikielen käyttöä<sup>12</sup>.

53. Tämän lisäksi asiantuntijakomitea totesi viranomaisten ryhtyneen toimiin ja kehotti niitä tukemaan romanikielisten ohjelmien lisäämistä julkisen palvelun radiossa ja televisiossa (ECRML (2004)7 kappale 42). Asiantuntijakomitea toteaa ilolla sen, että toimien seurauksena ohjelmien kesto pidentyi 15 viikoittaiseen minuuttiin vuonna 2005 ja että lähetykset tulivat YLE Radio 1:n kanavalta. Digitaaliseen verkostoon siirtyminen avaa mahdollisuuksia romanien oman ohjelmiston saatavuudelle (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 27).

54. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kehittämään strategioita romanikielen käytön edistämiseksi sekä julkisessa elämässä että yksityisellä elämänalueella.

#### *Venäjä*

55. Asiantuntijakomitea kirjasi edelliseen arviointiraporttiinsa useita olemassa olevia radiolähetystoiminnan palveluntarjoajia: YLE, joka aloitti vuonna 2001 päivittäiset 50 minuutin pituiset venäjänkieliset lähetykset, sekä Radio Sputnik ja Radio Satellite Finland Oy (ECRML (2004)7 kappale 45). Kolmannessa määräaikaisraportissaan Suomen viranomaiset puhuvat 45 minuutin pituisesta ohjelmasta (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 29).

56. Julkisen palvelun television puolella ei ole mitään erityisiä venäjänkielisiä ohjelmia. Tampereen venäjänkieliset ovat itse järjestäneet viikoittaisen kahden tunnin pituisen uutislähetysten. Venäjänkielisiä ja Venäjältä käsin ohjelmaa lähetäviä tv-kanavia näkyy Itä-Suomessa yli rajan ja muissa osissa maata satelliitti- ja kaapelitelevision kautta (ECRML (2004)7 kappale 46).

57. Painetun median osalta Suomen viranomaiset raportoivat, että tukea on annettu lukuisille venäjänkielisille julkaisuille, kuten 10 kertaa vuodessa ilmestyvälle *Spektr*-lehdelle, kolmasti vuodessa ilmestyvälle venäjänkieliselle *LiteraruS*- kirjallisuuslehdelle sekä Tampereen Venäjä-seuran *Russkij Svet* - julkaisulle (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 28). Tämän lisäksi Spektr saa taloudellista tukea tietyiltä kaupungeilta (Turku, Helsinki ja Vantaa), jotka käyttävät sitä virallisten tiedotteittensa julkistamiskanavana.

58. Asiantuntijakomitean delegaatio kuuli vierailukäyntinsä aikana, että viranomaisten Spektrille myöntämä tuki on riittämätön eikä se vastaa venäjän puhujien kasvavia tarpeita.

59. Yleisemmälläkin tasolla asiantuntijakomitea kuuli venäjänkielisten kielteisiä kommentteja; heitä huolestutti koko venäjänkielistä mediaa koskeva kehitys. Asiantuntijakomitea ei pysty tekemään sitä johtopäätöstä, että radio-ohjelma-ajan lyheneminen olisi osa tätä kehityssuuntaa, mutta se kuitenkin rohkaisee viranomaisia selvittämään tämän seikan seuraavassa määräaikaisraportissaan.

#### *Jiddish*

60. Asiantuntijakomitea totesi ilolla, että toimiin on ryhdytty kielen käyttämiseksi julkisissa yhteyksissä. Vuodesta 2004 Helsingin juutalaisyhteisön *HaKehila*-lehti sisältää säännöllisesti jiddishiksi kirjoitetun artikkelin (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 10).

**”e tuetaan ja kehitetään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä käyttävien ryhmien yhteyksiä saman valtion muiden sellaisten ryhmien kanssa, jotka käyttävät samaa tai samantapaista kieltä, sekä kulttuuriyhteyksien luomista valtion muiden kieliryhmien kanssa tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla alueilla;”**

61. Vierailunsa aikana asiantuntijakomitea sai tietää, että karjalan kieli on ollut edustettuna kesäkuusta 2006 alkaen Euroopan vähemmistökielten (vähemmän käytettyjen kielten) Suomen osastossa (FIBLUL).

**”f. alueellisten kielten tai vähemmistökielten asianmukainen opetus ja opiskelu kaikilla asianmukaisilla tasoilla järjestetään sopivalla tavalla;”**

<sup>12</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 24.

## *Yleisesti*

62. Vierailunsa kuluessa asiantuntijakomitea kuuli, että uudet julkisia hankintoja koskevat säädökset vaikuttivat alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä eli siis ruotsin, saamen ja venäjän kielillä tarjottuun päivähoitoon (ks. kappale 27 yllä). Se näytti olevan väitön syy siihen, että tietyt kunnat, esimerkiksi Helsinki ja Vantaa, lopettivat venäjänkielisten päivähoitopalvelujen ostamisen. Lisäksi asiantuntijakomitea sai tietää, että jos kunta ei hanki päivähoitopalveluita, perheille aiheutuvat kustannukset ovat niille aivan liian korkeat. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia tutkimaan tarkasti mahdollisuuksia tiedottaa kunnille niiden Suomen perustuslaissa tunnustettujen Suomen kansalaisten kielioikeuksien mukaisista velvoitteista tarjota päivähoitoa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä.

63. Asiantuntijakomitea muistuttaa viranomaisia siitä, että kunnilla on tärkeä tehtävä koulutuksen järjestämisessä sekä esiasteella että perusopetuksessa. Tämä ei kuitenkaan vapauta keskushallinnon viranomaisia näiden vastuusta peruskirjan toimeenpanossa (Ruotsin 2. arviointiraportti, ECRML (2006)4 kappaleet 22-23).

***Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia seuraamaan tarkasti julkisia hankintoja koskevan järjestelmän soveltamista, jotta voidaan varmistaa se, että kunnat tarjoavat esikoulutasoista opetusta alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä.***

64. Il osassa mainituista kielistä asiantuntijakomitea oli aiemmassa raportissaan todennut, että kaikilla opetuksen tasoilla tarvitaan sekä päteviä opettajia että asianmukaista opetusmateriaalia. Tästä syystä asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia pohtimaan mahdollisuuksia kehittää opettajakoulutusta ja laatia opetusmateriaaleja koordinoitun koulutuspolitiikan osana.

### *Karjalan kieli*

65. Asiantuntijakomitean saaman tiedon mukaan karjalan kieltä ei tällä hetkellä opeteta millään tasolla. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia laatimaan yhdessä karjalan puhujien kanssa strategian kielen opetuksen edistämiseksi.

### *Romanikieli*

66. Aiemmissä raporteissaan asiantuntijakomitea huomautti puutteista tämän veloitteen täyttämässä. Siksi se kehotti viranomaisia edelleen tukemaan ja vahvistamaan romaninkielistä opetusta kaikilla tasoilla riittävää rahoitusta ja opettajien rekrytointia ja koulutusta tarjoamalla (ECRML (2004)7 kappaleesta 49 alkaen).

67. Kolmannessa määräaikaisraportissaan viranomaiset tunnustavat sen, että romanikielen ja -kulttuurin opetusta koskevasta lainsäädännöstä huolimatta opetuksen tarjoaminen on ollut vaikeaa. Vuonna 2002 kerätyn tiedon mukaan romanikieltä opetettiin äidinkielenä 234 oppilaalle 9 kunnassa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 29). Vuonna 2004 romaninkielistä perusopetus- ja lukiotasosta äidinkielenopetusta sai 142 oppilasta<sup>13</sup>. Romanikielen oppimiseen on mahdollisuus alle 10 %:lla lapsista, eikä ylioppilaskirjoituksia voi suorittaa romanikielellä.

68. Itse asiassa romanikielisen opetuksen ja romanikielen opettamisen suurin este on se, etteivät vanhemmat ole tietoisia lastensa oikeudesta saada kielen opetusta ja romaninkielistä opetusta, ja tästä syystä tällaiselle opetukselle ei ole kysyntää. Jotkut koulut eivät edes tiedä romanikielen olemassaolosta. Romanivanhempien tietoisuutta koskien asiantuntijakomitea totesi myönteisenä seikkana sen, että joulukuussa 2005 sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi Lue lapsen kanssa -oppaan, joka on tarkoitettu sekä romanivanhemmille lapsen kasvatusoppaaksi että tukemaan lapsen kielellistä kehitystä. Koulut on myös tehtävä tietoisemmiksi siitä, että niillä on velvollisuus antaa romanikielen ja romaninkielistä opetusta.

69. Opetusviranomaiset tunnustivat selvästi sen, että kielteinen tilanne johtuu vakavasta ja jatkuvasta romaniopettajien ja opetusmateriaalien puutteesta, ja tästä syystä on vaikeaa toteuttaa opetushallituksen hyväksymää romanikielen uutta opetussuunnitelmaa (ECRML (2004)7 kappaleet 53-55 sekä Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 29). Romanikielen opettajaksi ei ole mahdollista pätevoityä. Tässä suhteessa asiantuntijakomitea viittaa yllä kappaleessa 64 olevaan yleiseen lausumaansa.

70. Valtiovalta on tietoinen siitä, miten vaikea romanien on murtautua ulos tästä noidankehästä. Eduskunnalle antamassaan selonteossa valtioneuvosto ehdottaa, että vakavasti etsittäisiin tapoja varmistaa

<sup>13</sup> Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 69

pätevien romanikielen opettajien saatavuus, kehittää kiinnostavaa opetusmateriaalia, vahvistaa opettajakoulutusta ja lisätä vanhempien tietoisuutta. Asiantuntijakomitean vierailun aikana Romaniasian neuvottelukunta vahvisti olevansa yhtä mieltä tästä tilannearviosta. Neuvottelukunta pitää asianmukaisia ja pikaisia toimia tarpeellisina. Asiantuntijakomitea odottaa tietoja myönteisestä kehityksestä tulevalla seurantakierroksella.

**Asiantuntijakomitea kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia kehittämään innovatiivisia ratkaisuja romanikielen opettajien puutteen korjaamiseksi yhteistyössä kielen puhujien kanssa ja varmistamaan sopivan ja riittävän opetusmateriaalin saatavuuden.**

#### Venäjä

71. Edellisessä raportissaan asiantuntijakomitea kehotti viranomaisia ottamaan asianomaiset kunnat mukaan venäjän kielen opetuksen edistämiseen ja parantamaan venäjänkielisen esiopetuksen saatavuutta sekä lisäämään ala- ja yläkoulutasoista venäjänopetusta siellä, missä kysyntää on riittävästi (ECRML (2004)7 57 kappaleesta alkaen).

72. Saadun tiedon mukaan venäjää äidinkielenään opiskelevien lasten määrä on laskenut vuoden 2003 3 300 oppilaasta 3 000 oppilaaseen 2004. Alle 300 oppilasta on suorittanut erillisen venäjänkokeen<sup>14</sup> (Suomen kolmas määräaikaisraportti kappale 30). Asiantuntijakomitea rohkaisee Suomen viranomaisia etsimään tapoja tämän kehityskulun pysäyttämiseksi ja lisäämään venäjänopetusta tulevaisuudessa.

73. Asiantuntijakomitea viittaa yllä olevaan kappaleeseen 64 ja rohkaisee viranomaisia laajentamaan opettajankoulutusta ja jatkokoulutusta.

#### Jiddish

74. Asiantuntijakomitea toteaa tyydytyksellä, että edellisen seurantakierroksen aikana havaittu kasvava kiinnostunut on jatkunut (ECRML (2004)7 kappale 62). Opetushallitus on tarjonnut vuodesta 2004 alkaen taloudellista tukea Helsingin juutalaisyhteisön aloittamalle kerhotoiminnalle (*Idishe vort*). Tämä 20-jäseninen kerho pitää jiddishin kielen opetusryhmää, joka tarjoaa aikuisille suunnattuja alkeiskielikursseja ja pitää jiddishinkielisiä keskustelutilaisuuksia ja kirjallisuustunteja<sup>15</sup>. Lisäksi jiddishiä käytetään Helsingin juutalaisen koulun toiminnassa esim. lauluissa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 10). Eduskunnalle antamassaan selonteossa valtioneuvosto vahvistaa, että Helsingin yliopistossa on ollut jiddishin opetusta vuodesta 2000 alkaen. Asiantuntijakomitea pitää näitä aloitteita tervetulleina ja rohkaisee viranomaisia jatkamaan jiddishin kielen opetuksen tukemista ja edistämistä.

**“g. järjestetään vähemmistökielialueilla muillekin kuin alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäville mahdollisuus oppia halutessaan kyseistä kieltä;”**

75. Asiantuntijakomitea viittaa edelliseen arvioonsa, jossa todettiin, että muillekin kuin ruotsia ja saamea puhuvilla on mahdollisuus oppia näitä kieliä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 30-31).

**“h. alueellisten kielten tai vähemmistökielten opiskelua ja tutkimusta korkeakouluissa ja muissa vastaavissa laitoksissa edistetään;”**

76. Ruotsin ja saamen tilannetta käsitellään tämän raportin 2.2 luvussa.

#### Karjalan kieli

77. Pysyvää yliopistotasosta karjalan kielen opetusta tai tutkimusta ei tällä hetkellä ole. Joensuun yliopisto on kuitenkin tehnyt tutkimuksen kielen asemasta Suomessa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 10). Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kysymään karjalan puhujien mielipidettä siitä, miten kielen opetusta ja tutkimusta tulisi kehittää.

<sup>14</sup> Ylioppilastutkinto on joko suomen- tai ruotsinkielinen.

<sup>15</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 31.

## Romanikieli

78. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea kehotti Suomen viranomaisia jatkamaan yliopistotasosta romaninkielistä ja romaninkieleen kohdistuvaa opetusta (ECRML (2004)7 kappale 64).

79. Asiantuntijakomitea on ymmärtänyt, että joitain romanikielen kursseja on tarjottu ja jotain yliopistotasosta tutkimusta on tehty, mutta että romanikielestä ei ole tullut oppiainetta missään yliopistossa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 31). Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia seuraamaan näitä aloitteita.

80. Opetushallituksen romaniopetusyksikkö on ehdottanut kiintiöiden käyttöönottoa, jotta romaniopiskelijoita tulisi opettajakoulutukseen ja yleisen kielitieteen koulutusohjelmiin (ECRML (2004)7 kappale 64). Suomen viranomaiset kertovat, että tämän suosituksen toimeenpanemiseksi ei ole ryhdytty mihinkään toimiin ja ettei yhdessäkään yliopistossa ole otettu käyttöön romanikiintiöitä opettajakoulutuksessa tai kielenopetuksessa.

81. Romaniasiain neuvottelukunnan mielestä romanikielen elvytysohjelmaan tulisi kuulua mm. kielenopetusta ja oppimateriaalin tuottamista tukevan kielitieteen kehittäminen sekä romanikielen opettajien mahdollisuus valmistua oman kielensä aineenopettajiksi.

82. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia etsimään asianmukaisia vastauksia näihin vaatimuksiin kielen puhujien mielipidettä kuunnellen. Se myös rohkaisee Suomen viranomaisia puuttumaan järjestelmällisemmin yliopistotasosta opetusta koskevaan kysymykseen.

**“i. soveltuvaa maiden välistä vaihtoa edistetään samaa tai samantapaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä kahdessa tai useammassa eri valtiossa käytävien ryhmien välillä tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla aloilla.”**

83. Ruotsin ja saamen tilannetta kuvataan lähemmin 2.2 luvussa.

## Karjalan kieli

84. Suomen viranomaiset viittaavat eduskunnan valtiovarainvaliokunnan vuonna 2002 laatimaan selvitykseen karjalan kielen kehittämistarpeesta. Sen mukaan karjalan kieleen kohdistuvan tutkimuksen tarkoituksena on edistää yhteistyötä Venäjän puolella asuvan karjalankielisen väestön kanssa<sup>16</sup>. Asiantuntijakomitea pitää tätä aloitetta tervetulleena ja odottaa saavansa lisätietoa asiasta seuraavassa määräaikaisraportissa.

## Romanikieli

85. Romanikielinen yhteisö osallistuu maidenvälisiin vaihto-ohjelmiin muiden maiden romanien kanssa kansainvälisten järjestöjen ja eurooppalaisten kansalaisjärjestöjen puitteissa saaden tähän tarkoitukseen myös valtiovallan tukea (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 33). Romaniasioiden neuvottelukunta osallistuu myös Pohjoismaiseen yhteistyöhön järjestämällä yhteispohjoismaisen seminaarin tarvittaessa joka toinen vuosi.

## Venäjä

86. Suomen viranomaisten mukaan venäjänpuhujat ovat saaneet julkista tukea ulkomailla järjestettäviin kulttuuritapahtumiin osallistumisen. Erityisesti Suomi-Venäjä Seura on tärkeä toimija, joka edistää Suomen ja Venäjän välistä kansalaistoimintaa. Seura toteuttaa kulttuurivaihtoa suoraan alueellisella ja paikallisella tasolla, edistää Venäjän kielen opiskelua Suomessa sekä tekee Suomea ja suomalaista kulttuuria tunnetuksi Venäjällä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 33).

<sup>16</sup> Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 37/2001 vp – HE 115/2001 vp, HE 206/2001; 29.08.25 momentti, Kansainvälinen kulttuuriyhteistyö

## **”2 kappale**

***Sopimuspuolet sitoutuvat poistamaan, mikäli tätä ei ole vielä tehty, kaiken aiheettoman alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin liittyvän erottelun, poissulkemisen, suosituimmuuden sekä kaikki sellaiset rajoitukset, joiden tarkoituksena on jarruttaa tai vaarantaa vähemmistökielen säilymistä tai kehittymistä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevia erityistoimia ei katsota laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa kyseistä kieltä käyttävien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida näiden kielten erityisasema.***

87. Asiantuntijakomitea viittaa aiempiin raportteihinsa (ECRML (2001)3 kappale 57 ja (2004)7 kappale 66) ja Suomen viranomaisten kolmannessa määräaikaisraportissaan antamaan tietoon perustuslakia, yhdenvertaisuuslain (21/2004) 6 pykälää ja vähemmistövaltuutetun tai syrjintälautakunnan tyyppisiä elimiä koskien (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 33 ja s.15-16).

## **”3 kappale**

***Sopimuspuolet sitoutuvat tarvittavin toimenpitein edistämään maansa kieliryhmien keskinäistä yhteisymmärrystä ja erityisesti sisällyttämään opetus- ja kasvatustavoitteisiinsa kunnioituksen, ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä kohtaan sekä rohkaisemaan myös joukkoviestimiä pyrkimään samaan päämäärään.***

88. Asiantuntijakomitea muistuttaa siitä, että vähemmistökielen suojelun tai edistämisen laajuus heijastelee enemmistökielen puhujien asennetta ja käsitystä ja että enemmistön tietoisuuden lisääminen on tästä syystä äärettömän tärkeää. Kuten tästä määräyksestä ilmenee, koulutuksella ja viestimillä on erityisen tärkeä tehtävä tässä suhteessa (ks. Espanjaa koskeva peruskirjan toimeenpanoa koskeva ensimmäinen raportti, ECRML (2005)4 kappale 182 sekä Kroatian toinen asiantuntijaraportti ECRML (2005)3 kappale 39).

89. Uuden kielilain tultua voimaan 1.1.2004 Suomessa on tehty paljon kieliolojen parantamiseksi, minkä asiantuntijakomitea ilolla toteaa.

90. Koulutuksen osalta Suomen viranomaiset ilmoittivat asiantuntijakomitealle, että Suomen perusopetuksen tavoitteet perustuvat yhteiskunnalliseen tasa-arvoon<sup>17</sup>. Suomen viranomaiset kertoivat asiantuntijakomitealle globaalia näkökulmaa korostavan kansallisen strategian toimeenpanosta. Tämän strategian mukaisesti varsinkin lukiotason keskeinen opetusohjelma sisältää kulttuuri-identiteettiä ja kulttuuritietoutta koskevia osioita (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 34). Asiantuntijakomitean tietoon ei ole kuitenkaan tullut, että sivistys- ja koulutustavoitteisiin kuuluisi Suomen alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva kunnioitus, ymmärrys ja suvaitsevaisuus.

91. Joukkoviestimien osalta Suomen viranomaiset raportoivat, että YLE:n radio- ja tv-ohjelmiin sisältyy merkittävä määrä vähemmistöille suunnattuja ohjelmia. Asiantuntijakomitean delegaation Suomen-vierailun aikana kerrottiin, että Suomessa on sekä myönteisiä että kielteisiä asenteita ruotsinkielisiä kohtaan, että saamea koskeva tietoisuus ei ole kasvanut ja että romanien ja venäläisten kuva viestimissä kaipaa vielä parantamista.

92. Suomen venäjänkielisten yhdistysten liitto (FARO) kertoi asiantuntijakomitealle, että venäjänkieliset kohtaavat vihamielistä suhtautumista ja jopa fyysistä väkivaltaa esim. Lahdessa ja halventavaa ”ryssä”-nimitystä käytetään laajalti venäläisistä sekä yksityisessä että julkisessa puheessa.

93. Viranomaiset katsovat, että maaliskuussa 2006 eduskunnalle antamassaan virallisessa selonteossa kielilainsäädännön soveltamisesta valtioneuvosto käsitteli kattavasti romanikielen ja venäjän puhujien tarpeita, mikä on lisännyt ainakin viranomaisten ja päätöksentekijöiden tietoisuutta näiden ryhmien tarpeista. Lisäksi uuden kielilainsäädännön myötä julkinen sanakin on käsitellyt vähemmistökieliä entistä enemmän, mikä on puolestaan myös jossain määrin lisännyt suuren yleisön tietoisuutta vähemmistökielistä.

94. Asiantuntijakomitea sai kuitenkin käsityksen, että suomenkielisten keskuudessa on yhä vakavaa romanikielen ja venäjän puhujiin kohdistuvaa tiedon ja ymmärryksen puutetta. Näin ollen asiantuntijakomitea

<sup>17</sup> ks. esim. Valtioneuvoston asetus 955/2002 lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta koskien tavoitetta lisätä oppilaiden tietoa eri kulttuureista.

rohkaisee viranomaisia kehittämään politiikkaa, jolla lisätään viestinten tietoisuutta alueellisista kielistä ja vähemmistökielistä ja torjutaan suvaitsematonta tai alentavaa puhetapaa (ks. Kroatian 2. arviointiraportti, ECRML (2005)3 kappale 45).

**Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kehittämään uusia keinoja opetuksen ja joukkotiedostuksen aloilla alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä ja niiden puhujia koskevan suvaitsevaisuuden lisäämiseksi.**

#### **"4 kappale**

**Määrittäessään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevaa politiikkaansa sopimuspuolten tulee ottaa huomioon asianomaisten kieliryhmien ilmaiset tarpeet ja toivomukset. Niitä rohkaistaan tarvittaessa perustamaan elimiä, jotka voivat antaa viranomaisille neuvoja kaikissa alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevissa asioissa.**

95. Saamansa tiedon nojalla asiantuntijakomitea toteaa tällaisia elimiä perustetun puhujien mielipiteen kuulemiseksi ja viranomaisten neuvomiseksi kielipolitiikkakysymyksissä. Vuoropuhelu on jatkuvaa. Vierailunsa aikana asiantuntijakomitea sai kuitenkin kuulla kielten puhujilta, että joissain tapauksissa puhujien tarpeita ja toiveita ei oteta kunnolla huomioon (ks. kappale 44 edellä).

#### **"5 kappale**

**Sopimuspuolet sitoutuvat soveltuvin osin noudattamaan 1-4 kappaleessa annettuja periaatteita myös ei- alueellisiin kieliin. Näiden kielten osalta tämän peruskirjan toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet määritetään kuitenkin joustavasti ja asianomaisten kieliryhmien tarpeet ja toivomukset huomioon ottaen sekä niiden perinteitä ja ominaispiirteitä kunnioittaen."**

96. Suomen kohdalla pidetään romanikieltä, venäjää, tataarikieltä ja jiddishiä ei-alueellisina kielinä. Viranomaiset pitävät myös karjalan kieltä ei-alueellisena kielenä. Tällä hetkellä asiantuntijakomitealla ei ole kuitenkaan riittävästi tietoa päätellä, onko kieli alueellinen vai ei-alueellinen. Arvioidessaan näiden kielten tilannetta 7 artiklan 1 ja 4 kappaleiden nojalla asiantuntijakomitea piti mielessään sen, että kyseisiä periaatteita tulisi soveltaa soveltuvin osin (ECRML (2001)3 kappale 61).

## **2.2. Peruskirjan III osaan perustuva arvio**

97. Asiantuntijakomitea on tarkastellut lähemmin sitä, missä määrin ruotsin ja saamen nykyisin nauttima suoja vastaa peruskirjan III osassa tarkoitettuja mekanismeja.

### **2.2.1 Ruotsi**

98. Tässä osiossa asiantuntijakomitea keskittyy käsittelemään ruotsin kielen suojelun ja edistämisen ongelma-alueita. Se ei siksi arvioi ensimmäisen ja toisen seurantakerroksen aikana toteutettujen määräysten toimeenpanoa, lukuun ottamatta niitä hankkeita, joiden osalta asiantuntijakomitea on saanut uutta oleellista tietoa. Seuraavia kohtia ei kommentoida:

- Artikla 8 kappale 1 b i
- Artikla 8 kappale 1 d i
- Artikla 8 kappale 1 f i
- Artikla 8 kappale 1 h
- Artikla 9 kappale 1 a iii
- Artikla 9 kappale 1 a iv
- Artikla 9 kappale 1 b ii
- Artikla 9 kappale 1 c ii
- Artikla 9 kappale 1 c iii
- Artikla 9 kappale 1 d
- Artikla 9 kappale 2
- Artikla 9 kappale 3
- Artikla 10 kappale 1 b
- Artikla 10 kappale 1 c

- Artikla 10 kappale 2 a, b, c, d, e, f, g
- Artikla 10 kappale 4 a
- Artikla 10 kappale 5
- Artikla 11 kappale 1 a iii, d, e i, f ii
- Artikla 11 kappale 3
- Artikla 12 kappale 1 a, f
- Artikla 12 kappale 1 h
- Artikla 12 kappale 2
- Artikla 12 kappale 3
- Artikla 13 kappale 1 c
- Artikla 13 kappale 2 a, b, d, e
- Artikla 14 a, b

99. Näiden määräysten osalta asiantuntijakomitea viittaa ensimmäisessä ja toisessa raportissaan tekemiinsä johtopäätöksiin, mutta pidättää samalla itselleen oikeuden arvioida tilannetta myöhemmin.

100. Kappaleet ja niiden alakohdat, jotka ovat lihavoidulla kursivilla, ovat Suomen valitsemia velvoitteita.

## **8 artikla - Koulutus**

### ***”1 kappale***

***Koulutuksen osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä asianomaisen valtion virallisen kielen tai kielten opetusta:***

#### ***Esiopetus***

***“a. i. järjestämään esikouluasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

#### ***Peruskouluopetus***

101. Ruotsinkielisen esiopetuksen järjestämisestä vastaavat kunnalliset sosiaaliviranomaiset. Ensimmäisen seurantakerroksen aikana asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen täytetyksi, sillä ruotsinkielisiä päiväkoteja oli tyydyttävä määrä ja niiden laatu oli niinkään tyydyttävä (ECRML (2001)3 kappale 64).

102. Vierailukäynnillään asiantuntijakomitean tietoon kuitenkin tuli, että suunnitteilla oleva kuntauudistus saattaa vaikuttaa kielteisesti esiopetuksen tarjontaan (ks. yleiset kommentit edellä kappaleissa 28 ja 34-37).

103. Ruotsinkielisten edustajat kertoivat lisäksi asiantuntijakomitealle, että eräissä kunnissa ruotsinkielistä päivähoitoa ei enää tarjota julkisista hankinnoista annettujen sääntöjen riittämättömän hallitsemisen takia (ks. yleiset kommentit yllä kappaleissa 27 ja 62).

104. Asiantuntijakomitea katsoo kuitenkin sitoumuksen tulleen täytetyksi, mutta haluaa silti saada lisätietoa muista uudistuksista ja käytännöistä.

***“c. i. järjestämään keskiasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

105. Kahdessa edellisessä raportissaan asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli täytetty lukiolain ja ylioppilastutkintoasetuksen nojalla. Ne takaavat sen, että ylioppilastutkinto voidaan suorittaa joko suomeksi tai ruotsiksi asianomaisissa yksi- tai kaksikielisisissä kunnissa (ECRML (2001)3 kappale 66).

106. Keväällä 2004 asiantuntijakomitea kuuli, että lukiolakia oli muutettu siten, että äidinkielen koe on ainoa ylioppilastutkinnon pakollinen koe ja että toisen kotimaisen kielen koe ei enää ole pakollinen. Tästä

seuraa suoraan se, toisen kotimaisen kielen kokeesta luopuvien opiskelijoiden lukumäärä on kasvussa ja heidän osuutensa oli noin 9 % vuonna 2005<sup>18</sup>.

107. Asiantuntijakomitea uskoo, että tämä kehitys voi pitkällä aikavälillä merkittävästi alentaa opiskelijoiden toisen kotimaisen kielen opiskelumotivaatiota ja siten edelleen heikentää suomenkielisen väestön ruotsintaitoa ja ruotsinkielisen väestön suomentaitoa. Asiantuntijakomitean saaman tiedon mukaan valtiovalta on tästä syystä sitoutunut jatkamaan toiseen kotimaiseen kieleen kohdistuvaa tutkimustoimintaa ja tukemaan myönteistä kuvaa Suomesta kaksikielisenä maana, korostaen kummankin kansalliskielen osaamisen merkitystä ja ryhtyen muihinkin toimiin kansalliskielten aseman vahvistamiseksi.

108. Asiantuntijakomitea pitää viranomaisten sitoutumista kiitettävänä, mutta haluaisi saada lisätietoa tämän politiikan seurannasta tulevassa määräaikaisraportissa, koska prosessi näyttää tähän mennessä edenneen erittäin hitaasti.

109. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen kuitenkin tulleen täytetyksi.

***“e. i. järjestämään korkeakouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

110. Ensimmäisessä raportissaan asiantuntijakomitea katsoi sitoumuksen tulleen täytetyksi (ECRML (2001)3 kappale 67). Suomen viranomaiset kuitenkin raportoivat, että ruotsin kielen yliopisto-opetuksen täysipainoinen toimeenpano edellyttää lisäresursseja. Erityisesti painotettiin tarvetta ruotsinkielisten kirjallisuuskurssien lisäämiseen (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 38).

111. Asiantuntijakomitealle kerrottiin erityisestä ongelmasta, joka liittyy Ruotsissa suoritettujen yliopistotutkintojen tunnustamiseen. Varsinkin oikeus- ja lääketieteellisten tutkintojen tunnustaminen tuntuu olevan vaikeaa ja ehkäisevän nuorten ammattilaisten Suomeen palaamista (ks. Kroatian 2. arviointiraportti ECRML (2005)3 kappale 92). Asiantuntijakomitea kuulee mielellään lisätietoja tästä asiasta.

112. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty, mutta rohkaisee viranomaisia lisäämään voimavaroja, jotta ruotsinkielisen yliopisto-opetuksen täysipainoinen toimeenpano voidaan varmistaa.

***“g. varmistamaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten taustalla olevan historian ja kulttuurin opetuksen;”***

113. Vaikka asiantuntijakomitea pitikin ensimmäisessä alustavassa arvioinnissaan sitoumusta suoritettuna, sen tietoon tuli toisen määräaikaisraportin kautta, että ruotsinkieliset haluaisivat suomenruotsalaisten historian olevan näkyvämmiin esillä opetussuunnitelmassa (ECRML (2004)7 kappale 73).

114. Kolmannessa selvityksessään viranomaiset eivät puuttuneet tähän sitoumukseen. Vierailukäyntinsä kuluessa asiantuntijakomitea sai kuulla kielen puhujilta, että tilanne oli heidän näkemyksensä mukaan heikentynyt. Vaikka historian peruskurssi ”Suomi osana Ruotsin kuningaskuntaa” onkin pakollinen kaikille peruskoulun yläluokkien oppilaille, syvällisempi lukiotason kurssi, jossa ruotsinvallan aikaa käsitellään perinpohjaisemmin, on valinnainen. Lukiotasolla on kurssi ”Suomen historian käännekohtia”, jossa vain pieneltä osin käsitellään ruotsinvallan ajan perintöä. Ruotsinkieliset ovat huolissaan siitä, että tämän johdosta opiskelijoilla ei ole riittävästi tietoa Suomen ja Ruotsin yhteisestä historiasta, mikä puolestaan vaikeuttaa ruotsin kielen aseman ymmärtämistä Suomessa.

115. Saadun tiedon perusteella asiantuntijakomitea tekee sen johtopäätöksen, että sitoumus on yhä täytetty, mutta se silti rohkaisee viranomaisia tutkimaan ruotsinkielisten esiin nostamaa huolenaihetta ja antamaan tästä tiedon asiantuntijakomitealle seuraavassa määräaikaisraportissaan.

***“i. asettamaan valvontaelimen tai -elimä, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia kausikertomuksia huomioistaan.”***

<sup>18</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 52

116. Edellisillä seurantakierroksillaan asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli osittain täytetty ja se ehdotti valtiovallalle, että tämä edistäisi määräaikaisten raporttien laatimista koskien toimenpiteitä ja edistystä, jota on saavutettu ruotsin kielen opetuksen järjestämisessä tai kehittämisessä ja saattaisi nämä yleiseen tietoon (ECRML (2004)7 kappale 74).

117. Suomen viranomaiset raportoivat, että opetusministeriö on sopinut opetushallituksen ja lääninhallitusten kanssa toteutettavista arvioinneista. Arviointia toteutetaan koulujen ja oppilaitosten suorittamana itsearviointina sekä ulkopuolisena arviointina. Viranomaisten mukaan opetuksen laatua arvioidaan kaikilla tasoilla ja kaikkia opetusmuotoja koskien (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 39).

118. Vierailunsa aikana asiantuntijakomitea sai kuitenkin kuulla kielen puhujilta, että ruotsinkielisen koulutuksen laatua ei ole kattavasti arvioitu. Asiantuntijakomitea on tietoinen siitä, että useampikin taho valvoo ruotsinkielisen koulutuksen eri puolia. Saatua tietoa viittaa kuitenkin siihen, että valvontaan ei liity riittävästi ruotsinkielisen opetusta koskevia toimenpiteitä eikä niistä seuraavaa edistystä. Lisäksi mitään määräaikaisselvityksiä näistä asioista ei ole julkaistu.

119. Ottaen kuitenkin huomioon sen laajuuden, jolla ruotsinkielistä opetusta ja koulutusta valvotaan sekä ruotsin erityisaseman Suomessa, asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on osittain täytetty.

## **9 artikla - Oikeusviranomaiset**

### ***”1 kappale***

***Tuomiopiireissä, joissa alueellisten kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sillä edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarin mielestä vaikeuta oikeuden toteutumista:***

***Rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä:***

***”a.i. määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä asianosaisen pyynnöstä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä;***

***”a. ii. toimittamaan pyynnöstä oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla siten, ettei asianosaiselle aiheudu lisäkustannuksia;”***

***riita-asiain oikeudenkäynnissä:***

***”b.i. määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä asianosaisen pyynnöstä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä;”***

***hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä:***

***”c.i. määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä asianosaisen pyynnöstä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä;”***

120. Kahdessa edellisessä seurantaraportissaan asiantuntijakomitea katsoi, että nämä sitoumus oli muodollisesti täytetty ottaen huomioon vaikeudet, joita kohdattiin niiden määräysten toimeenpanossa, jotka koskevat ruotsin kielen käyttämistä oikeusviranomaisten edessä. Asiantuntijakomitea painotti erityisesti riittävän kielitaidon omaavan henkilöstön suurta tarvetta sekä näiden virkailijoiden kielitaidon parantamisen kiireellisyyttä (ECRML (2004)7 kappaleet 76-81).

121. Asiantuntijakomitea muistuttaa, että kielilain mukaan julkisten laitosten tulee kohdella ruotsia Suomen kansalliskielenä, mistä seuraa viranomaisille velvoite käyttää järjestelmällisesti ruotsia kommunikoidessaan ruotsinkielisten kanssa. Suomen viranomaiset eivät antaneet mitään tietoa kielilain toimeenpanon nykytilasta, vaan viittasivat lainsäädännön muutoksiin (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 40-41). Vierailukäynnin aikana asiantuntijakomitean tietoon tuli, että koska ruotsinkielinen oikeudenkäynti kestää usein paljon pitempään verrattuna siihen jos käytettäisiin suomea, ruotsinkieliset eivät usein

käytännössä halua käyttää ruotsia oikeusistuimissa. Viranomaiset myöntävät, että ensisijainen syy on se, ettei ruotsia hallitsevien tuomareiden ja muun henkilöstön määrä ole riittävä<sup>19</sup>.

122. Ruotsinkieliset tekivät vuonna 2006 valituksen (oikeus?)asiamiehelle erästä Vaasaa koskevasta asiasta. Asiantuntijakomitea odottaa saavansa lisätietoa asiasta seuraavassa määräaikaisraportissa.

123. Suunnitellun kuntauudistuksen osalta viranomaisten velvollisuus on varmistua siitä, että mahdolliset kihlakunnanrajojen siirrot eivät vaikuta ruotsin kielen käyttöön (ECRML (2004)7 kappaleet 77-78, sekä yleiset kommentit edellä kappaleissa 33-34).

124. Asiantuntijakomitea tekee sen johtopäätöksen, että nämä sitoumukset on kuitenkin muodollisesti täytetty ja kehottaa painokkaasti viranomaisia ryhtymään toimiin sen varmistamiseksi, että ruotsinkielisten kielelliset oikeudet tulevat täysin toteutetuiksi oikeuskäsittelyissä.

**Asiantuntijakomitea kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia lisäämään ruotsinkielisten tuomareiden ja muun henkilökunnan määrää ruotsin kielen käytön parantamiseksi oikeusistuimissa.**

## 10 artikla - Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut

### **”1 kappale**

**”Hallintopiireissä, joissa alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, kunkin kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että:**

**“a. i. hallinnolliset viranomaiset käyttävät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä;”**

125. Asiantuntijakomitea teki aiemmin sen johtopäätöksen, että sitoumus oli muodollisesti täytetty ja pyysi viranomaisia antamaan lisätietoa kielilain soveltamisesta tulevilla seurantakerroksella. Käytännössä toimeenpanossa oli ongelmia, ja katsottiin tarvittavan konkreettisia toimia kieltä käyttävien viranomaisten saatavuuden varmistamiseksi tarvittaessa taikka julkisten viranomaisten kielinopetuksen järjestämiseksi (ECRML (2004)7 kappaleet 82-83).

126. Viranomaiset ovat kertoneet asiantuntijakomitealle ruotsin kielen käytön parantamiseen tähtäävistä valtionhallinnon toimista, mutta komitea toteaa, että ruotsinkielentaitoisten virkamiesten saatavuudessa on yhä ongelmia (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 45-46).

127. Asiantuntijakomitea pitäytyy aiemmassa johtopäätöksessään, jonka mukaan sitoumus on yhä ainoastaan muodollisesti täytetty.

### **”3 kappale**

**Sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla hallintoviranomaisten ja niiden puolesta toimivien henkilöiden tarjoamien julkisten palvelujen osalta, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi:**

**“a. varmistamaan että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käytetään palveluja tarjottaessa”:**

128. Asiantuntijakomitea sai kuulla edellisellä seurantakerroksella, että valtion ja kunnallisilla viranomaisilla on mahdollisuus tehdä alihankintasopimuksia tai myydä osa julkisesta palvelusta julkisille laitoksille tai yksityisille yhteisöille. Kielilain 24 ja 25 pykälien mukaan palveluja tulee tarjota kummallakin kansalliskielellä (ECRML (2004)7 kappale 85).

129. Asiantuntijakomitea kuuli vierailukäyntinsä aikana kielen puhujien kielteisistä kokemuksista varsinkin kaksikielisen päivähoiton järjestämisessä. Toisinaan ruotsinkieliset palvelut oli lopetettu (ks. kappale 103 yllä). Viranomaiset itse raportoivat vaikeuksista, joita lainmukaisten kielellisten oikeuksien täyttämässä on kuntien ostaessa palveluita julkiselta sektorilta. Perustuslakivaliokunnan selvitysten perusteella

<sup>19</sup> Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 57.

asiantuntijakomitea kuitenkin tekee sen johtopäätöksen, että nämä vaikeudet johtuvat julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön väärinymmärryksestä. Tämä laki ei estä kuntia täyttämästä kielilain mukaisia velvoitteitaan.

130. Asiantuntijakomitea päättää näin ollen, että tämä sitoumus on muodollisesti täytetty mutta että tarvitaan käytännön toimia sen varmistamiseksi, että laissa määritellyt oikeudet toteutuvat täysimääräisesti myös käytännössä.

#### **”4 kappale**

**”Saattaakseen voimaan hyväksymänsä 1, 2 ja 3 kappaleen määräykset, sopimuspuoli sitoutuu ryhtymään vähintään yhteen seuraavista toimenpiteistä:**

**”b. virkamiesten ja muiden julkisella sektorilla työskentelevien henkilöiden palkkaaminen ja tarvittaessa tarvittava kouluttaminen;”**

131. Edellisellä seurantakierroksella asiantuntijakomitea pyysi Suomen viranomaisia kohentamaan virkamiesten ja muiden julkisen sektorin työntekijöiden ruotsintaitoa (ECRML) (2004)7 kappaleet 86-88).

132. Suomen viranomaiset eivät ole antaneet asiantuntijakomitealle riittävästi tietoa sen arvioimiseksi, missä määrin laissa julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta sekä kielilaissa määritellyt oikeudet toteutuvat tosiasiallisesti.

133. Vierailukäynnin aikana asiantuntijakomitean tietoon tuli, että vaikka julkisista palveluista on yleensä saatavilla kirjallista tietoa ruotsiksi, henkilöstöllä ei aina ole riittävä ruotsin taitoa, ja siksi he eivät pysty antamaan suullisesti perustietoja ruotsiksi.

134. Saamiensa tietojen perusteella asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on käytännössä osittain täytetty. Se odottaa saavansa lisätietoa kielitaitolain soveltamisesta seuraavalla seurantakierroksella.

### **11 artikla - Joukkoviestimet**

#### **”1 kappale**

**Sopimuspuolet sitoutuvat alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien osalta alueilla, joilla näitä kieliä puhutaan, kunkin kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkoviestimien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta:**

**”b. i. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista;**

**”c. ii. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan televisio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;**

135. Tällä seurantakierroksella saamansa tiedon perusteella asiantuntijakomitea on joutunut harkitsemaan uudelleen aiempaa johtopäätöstään näiden sitoumusten täyttymisestä, koska yhtään ruotsinkielistä kaupallista televisiota tai radiota ei ole. Kaikki sekä televisio- että radio-ohjelmat ovat julkisen palvelun yhtiön (YLE) lähetyksiä.

136. Ratifiointiasiakirjassaan Suomi kuitenkin sitoutui helpottamaan ja/tai rohkaisemaan yksityisen radiokanavan perustamista ja säännöllisten alueellis- tai vähemmistökielisten televisio-ohjelmien lähettämistä kaupallisilla TV-kanavilla näiden sitoumusten edellyttämällä tavalla (ks. peruskirjan selitysraportin 110 kappale).

137. Näiden seikkojen valossa asiantuntijakomitea muuttaa aiempaa arviotaan ja katsoo, että tämä sitoumus on vain osaksi täytetty.

## ”2 kappale

**Sopimuspuolet sitoutuvat takaamaan vapauden vastaanottaa suoraan naapurimaiden radio- ja televisio-ohjelmia, jos ohjelmat on tuotettu samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli, sekä olemaan estämättä näillä kielillä naapurimaista lähetettyjen radio- ja televisio-ohjelmien jälleenlähetystä. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat takamaan, ettei lehdistön sananvapautta ja vapaata tiedonkulkua millään tavoin rajoiteta samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli ilmestyvissä lehdissä. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai alueellisen koskemattomuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.”**

138. Tähän asti läntisillä rannikkoalueilla on voitu katsella kahta Ruotsista käsin lähetettävää televisiokanavaa, ja Etelä-Suomessa näkyy yksi kanava. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi (ECRML (2001)3 kappale 114).

139. Tällä seurantakerroksella Suomenruotsalaiset kansankäräjät kertoivat asiantuntijakomitealle, että Ruotsin digitaalisen television kehittäminen vaikuttaa kielteisesti ainakin toisen ruotsalaisen kanavan katseluun Suomessa. Digitaalinen SVT Europa ei nimittäin enää näy Etelä-Suomessa.

140. Viranomaiset kertoivat asiantuntijakomitealle, että liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut joukkoviestimiä koskevan suunnitelman, jota sovelletaan Etelä-Suomessa Ruotsin kanavien yhdistämiseksi viidenteen digitaaliseen verkkoon. Lisäksi viranomaiset korostavat sitä, että digitalisointi vaikuttaa kaikkiin Suomen kansalaisiin eikä vain ruotsinkielisiin, koska kaikki tarvitsevat kortin salattujen kanavien katsomiseen.

141. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi.

## 12 artikla – Kulttuuritoiminta ja -palvelut

### ”1 kappale

**Kulttuuritoiminnan ja palvelujen osalta - erityisesti kirjastojen, videolainajien, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festivaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusin teknologia - sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla:**

**“b. huolehtimaan alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri muodoissa muilla kielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys-, ja tekstitystoimintaa;”**

**“c. huolehtimaan muilla kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys- ja tekstitystoimintaa;**

142. Koska erityistä tietoa tästä sitoumuksesta ei ollut, asiantuntijakomitea ei pystynyt päättelemään, oliko se täytetty edellisillä seurantakerroksilla (ECRML (2001)3 kappale 117).

143. Suomen viranomaiset raportoivat, että suomenruotsalaisen fiktion ja tietokirjallisuuden kääntämiseen ja julkaisemiseen annetaan tukea. Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus FILI myös tukee suomenkielisen, suomenruotsalaisen ja saamenkielisen kirjallisuuden kääntämistä ja julkaisemista muille kielille. Lisäksi Opetusministeriö myöntää vuosittain toiminta-avustusta kansallisille kirjailija- ja kääntäjäjärjestöille (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 51).

144. Suomenruotsalainen kirjallisuus saa suuren osan käännösavustuksista. Esimerkiksi syksyllä 2004 myönnettyistä 24 avustuksesta 8 meni ruotsinkielisille kirjoille. Lisäksi suomenruotsalaisen kirjallisuuden

kääntäjät saivat neljä kuudesta myönnetystä matka-apurahasta, ja joka toinen vuosi FILI järjestää viikon pituisen seminaarin erityisesti suomenruotsalaisen kirjallisuuden kääntäjille.

145. Asiantuntijakomitea on myös ymmärtänyt, että elokuvat ja televisiossa esitettävä av-materiaali säännönmukaisesti tekstitetään.

146. Saamansa tiedon nojalla asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi.

**“d. varmistamaan, että erilaiset kulttuuritoimintojen järjestämisestä vastaavat elimet soveltuvalla tavalla sisällyttävät alueellisten kielten tai vähemmistökielten ja kulttuurin tuntemuksen ja osaamisen aloittamiinsa tai tukemiinsa hankkeisiin; ”**

147. Asiantuntijakomitea ei pystynyt päättämään, onko sitoumus tullut täytetyksi edellisillä kierroksilla (ECRML (2001)3 kappale 117).

148. Kolmannessa määräaikaisraportissaan viranomaiset kuvaavat taidetoimikuntien sekä alueellisten taidetoimikuntien toimintaa (Laki taiteen edistämisen järjestelystä 328/1967). Mahdollisuuksien mukaan varmistetaan, että eri taidemuodot ovat edustettuina näissä toimikunnissa ottaen samalla huomioon alueelliset ja kielelliset tarpeet (lain 3 pykälä lailla 712/1991 muutetussa muodossa – ks. Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 51).

149. Tämän lisäksi opetusministeriö tukee nuorisojärjestöjä ja etenkin ns. Taikalamppua, joka on suomalaisten lasten ja nuorten taidekeskusten verkosto. Tämän verkoston päämääränä on kehittää taide- ja kulttuuripalveluja lapsille ja nuorille eri puolella Suomea. Yksi verkoston jäsenistä huolehtii ruotsinkielisten lasten taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämisestä, ja yksi ruotsinkielinen lasten kulttuurikeskus on valittu etäjäseneksi. Vuosittain järjestettävässä Nuori Kulttuuri -tapahtumassa on suomenruotsalaisille omakielinen aluetapahtuma. Valtakunnallisessa tapahtumassa on kiintiöt niissä lajeissa, joissa ruotsinkieliset ovat itse niin halunneet, esimerkiksi teatterissa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 50).

150. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi.

**“e edistämään toimenpiteitä, joiden avulla voidaan varmistaa, että kulttuuritoiminnasta vastuussa olevilla elimillä on palveluksessaan henkilöstöä, joka hallitsee sekä asianomaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen että muun väestön käyttämän kielen tai kielet;”**

151. Asiantuntijakomitea ei pystynyt arvioimaan, onko tämä sitoumus on tullut täytetyksi eikä se ole tällä seurantakierroksella saanut lisätietoa, jonka perusteella se voisi tehdä johtopäätöksiä (ECRML (2001)3 kappale 117).

152. Asiantuntijakomitea pitäytyy tästä syystä aiemmassa arvioinnissaan ja pyytää viranomaisia toimittamaan lisätietoa tästä sitoumuksesta seuraavassa määräaikaisraportissa.

**“g. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sellaisen elimen tai sellaisten elinten perustamista, joiden tehtävänä olisi kerätä, tallentaa ja esitellä tai julkaista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja teoksia;”**

153. Edellisissä raporteissaan asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen täytetyksi painettujen teosten osalta, sillä Helsingin yliopiston kirjasto (Kansalliskirjasto) saa kappaleen maassa julkaistuista painetuista asiakirjoista, ruotsinkieliset dokumentit mukaan lukien (ECRML (2001) kappale 119). Asiantuntijakomitea ei ole saanut mitään tietoja ääni- tai audiovisuaalisista teoksista tai muista teoksista.

154. Asiantuntijakomitea pitäytyy tästä syystä aiemmassa arvioinnissaan ja pyytää viranomaisia toimittamaan lisätietoa ääni-, audiovisuaalisista ja muista teoksista seuraavalla seurantakierroksella.

## 13 artikla - Talous- ja yhteiskuntaelämä

### ”1 kappale

**Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat koko maassa:**

**“d. helpottamaan ja/tai rohkaisemaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä muillakin kuin edellä olevissa kohdissa mainituilla keinoilla.”**

155. Ensimmäisellä seurantakierroksella asiantuntijakomitea ei saanut tietoa mistään muista Suomen viranomaisten toimenpiteistä eikä ollut tilaisuudessa päättämään, oliko tämä sitoumus täytetty (ECRML (2001)3 kappale 125).

156. Selonteossaan eduskunnalle valtioneuvosto raportoi lukuisista ruotsinkielen käyttöä edistävästä toimista<sup>20</sup>. Tämän selonteon mukaan suurin osa ministeriöistä julkaisi tietoa ja lehdistötiedotteita myös ruotsiksi. Kaksikieliset kunnat tiedottivat internet-sivuillaan kummallakin kotimaisella kielellä. Julkisten viranomaisten velvollisuus on julkaista ilmoitukset vapaista työpaikoista myös ruotsiksi. Toisinaan tätä velvoitetta ei kuitenkaan noudateta.

157. Saamansa tiedon nojalla asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi.

### ”2 kappale

**Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla sikäli kuin julkiset viranomaiset ovat alalla toimivaltaisia ja siinä määrin kuin kohtuudella voidaan katsoa mahdolliseksi:”**

**“c. varmistamaan, että sosiaalialan hoitolaitoksissa kuten sairaaloissa, vanhainkodeissa ja hoitoloissa on mahdollisuudet vastaanottaa ja hoitaa sairauden tai vanhuuden johdosta tai muusta syystä hoitoa tarvitsevia alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäviä henkilöitä heidän omalla kielellään;”**

158. Edellisillä arviointikierroksilla asiantuntijakomitea päätteli, että tämä sitoumus oli osittain täytetty ja että sen toimeenpano oli epätydyttävää (ECRML (2004)7 kappale 89). Myös ministerikomitean kolmas suositus koski tätä puutetta (RecChL (2001)3).

159. Suomen viranomaiset ilmoittivat asiantuntijakomitealle, että kielilain mukaisten kielellisten oikeuksien sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan erityisen lainsäädännön toteuttamiseksi on laadittu sosiaali- ja terveydenhoitoalan tavoite- ja toimenpideohjelma vuosille 2004-2007. Tämän ohjelman mukaisesti kuntien tulee järjestää palvelut suomen-, ruotsin- ja saamenkielillä näiden omilla kielillä. Lisäksi kunnat voivat osana sosiaalialan kehittämishanketta hakea projektirahaa vuosille 2005-2007 parantaakseen vähemmistöjen, kuten ruotsin- ja saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta (Suomen kolmas määräaikaieraportti s. 52).

160. Vierailukäyntinsä aikana asiantuntijakomitea kuuli, ettei kielilain toimeenpano ole tyydyttävällä tasolla kaikissa kunnissa. Ruotsinkieliset huomauttivat henkilöresurssihin liittyvistä suurista ongelmista, jotka johtuvat siitä, että nuoret ammattilaiset menevät töihin yksityisiin yrityksiin julkisen sektorin työpaikkojen sijasta. Lisäksi hakijoiden kielitaitoa ei ilmeisesti todellisuudessa testata, ja sairaanhoitajien ja lääkärien haastattelut käydään vain suomeksi.

161. Viranomaisten mukaan peruspalveluita saattaa olla saatavilla ruotsinkielisinä, mutta suuria ongelmia on erikoissairaanhoidossa, kuten mielenterveyspalveluissa, päihdeongelmaisten hoidossa tai lastenpsykiatriassa, mutta myös vanhusten sosiaalipalveluissa.

162. Hätäkeskusten osalta asiantuntijakomitea totesi edellisellä arviointikierroksella, että niiden järjestämistapa aiheutti ongelmia ruotsinkielisille, ja tästä syystä sitoumus oli osittain täytetty. Suomen viranomaiset tunnustivat tällä alueella olevat ongelmat (ECRML (2004)7 kappale 93).

<sup>20</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 38-39.

163. Suomen viranomaiset ovat organisoineet hätäkeskusalueiden jaotuksen valtioneuvoston hätäkeskusaluejakopäätöksen (961/2003) nojalla. Päätöksen mukaan Helsingin, Itä- ja Keski-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen hätäkeskusalueet ovat kaksikielisiä ja muut hätäkeskusalueet suomenkielisiä. Uudelleenjärjestelyn oli määrä olla loppuunsaatettu vuoden 2005 loppuun mennessä. Hätäkeskuslaitos on lisäksi henkilöstökoulutuksessaan kiinnittänyt erityistä huomiota ruotsin kielen opintoihin ja on kehittänyt henkilökuntansa kouluttamisvälineeksi e-learning -oppimisympäristöä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 53).

164. Vierailukäynnillään ruotsinkieliset kertoivat asiantuntijakomitealle, että viranomaiset ovat pyrkineet rohkaisemaan kuntia toimiin, mutta tilanne ei ole parantunut, sillä yksikään hätäkeskusten 30 työntekijästä ei puhu ruotsia. Lisäksi henkilöstön palkkausta ei ole perustunut kielitaitoon eikä hakijoiden kielitaitoa ole kunnolla testattu. He myös korostivat sitä, että valtion tarjoama vapaaehtoinen kolmen kuukauden kurssi ei käytännössä toimi.

165. Asiantuntijakomitea sai kuulla Suomenruotsalaisilta kansankäräjiltä, että se on julkaissut ruotsinkielistä terveydenhoitoa koskevan raportin ("Phje-vad är det?"), joka sisältää lainsäädäntöasiasia, käytännön neuvoja ja myös ohjeita siitä, miten henkilöstöä tulisi kouluttaa toimimaan potilaiden kanssa näiden äidinkielellä. Lisäksi Suomenruotsalaiset kansankäräjät teki ehdotuksia viranomaisille, ennen kaikkea sosiaali- ja terveysministeriölle, nykytilanteen korjaamiseksi. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ottamaan huomioon Suomenruotsalaisten kansankäräjien ehdotukset.

166. Asiantuntijakomitea tunnustaa viranomaisten toimet, joilla on pyritty varmistamaan ruotsin kielen käyttö sosiaali- ja terveyspalveluissa, mutta se kuitenkin katsoo, että sitoumus on vain osaksi täytetty ja kehottaa painokkaasti viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimiin ruotsin kielen tosiasiallisen käytön varmistamiseksi sosiaali- ja terveyspalveluissa.

***Asiantuntijakomitea kehottaa painokkaasti viranomaisia lisäämään panostustaan ja ryhtymään välittömiin toimiin ruotsin kielen tosiasiallisen käytön takaamiseksi hätäkeskuksissa.***

### 2.2.2. Saame

167. Seuraavassa arvioinnissa, jossa viitataan yllä oleviin kappaleisiin 97-100, 97-100 ei kommentoida seuraavia artikloja/määräyksiä:

- Artikla 8 kappale 1 e ii
- Artikla 8 kappale 1 f ii
- Artikla 8 kappale 1 h
- Artikla 8 kappale e ii
- Artikla 8 kappale 1 f ii
- Artikla 9 kappale 1 a iii, b iii, c iii
- Artikla 9 kappale 1 a iv
- Artikla 9 kappale 1 d
- Artikla 9 kappale 2 a
- Artikla 9 kappale 3
- Artikla 10 kappale 1 c
- Artikla 10 kappale 2 a, b, c, e
- Artikla 10 kappale 2 g
- Artikla 11 kappale 1 d, f ii
- Artikla 11 kappale 2
- Artikla 12 kappale 1 b, c, d, f, g, h
- Artikla 12 kappale 2
- Artikla 12 kappale 3
- Artikla 13 kappale 1 a
- Artikla 13 kappale 1 c
- Artikla 14 b

168. Suomen viranomaiset kertoivat asiantuntijakomitealle, että ensimmäistä selontekoa saamenkieltä koskevan lainsäädännön soveltamisesta oltiin antamassa Saamelaisvaltuuskunnalle. Määräaikaisraportin jättämisaikaan oli vielä liian aikaista arvioida saamen kielilain vaikutuksia (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 15).

## 8 artikla - Koulutus

169. Tällä seurantakerroksella asiantuntijakomitealle kerrottiin monia tärkeitä seikkoja, jotka liittyvät saamen kielen opetukseen kaikilla koulutustasoilla.

170. Vierailukäynnillä Saamelaisvaltuuskunta totesi, ettei minkäänlaista seurantaa tai yleisarviointia saamen opetuksesta ole tehty yli 10 vuoteen. Arviointiohjelman puuttuminen sekä saamen opetuksen riittämättömät resurssit rajoittavat mahdollisuuksia luoda pitkäjänteistä kielisuunnitteluohjelmaa, johon sisältyisi myös kestävä ja asianmukainen taloudellinen malli.

171. Saamelaisvaltuuskunta on tehnyt ehdotuksen yleisestä koulutuspolitiikasta opetushallitukselle sekä opetus- ja sisäministeriöille. Vierailukäynnillä asiantuntijakomitealle kuitenkin kerrottiin, että viimeaikaisissa koulutuspoliittisissa asiakirjoissa saamalla ei ole näkyvyyttä eikä siihen viitata. Tässä tilanteessa ei ole mitään elintä, jolla olisi kokonaisvastuu saamen opetuksen kehittämistä, ja näin ollen se on jäänyt miltei huomaamatta kansallisessa koulutuspolitiikassa.

172. Saamelaisvaltuuskunta kertoi asiantuntijakomitealle, että opetusmateriaalien tuottamiseen tarkoitettu avustus on pysynyt samansuuruisena vuosien ajan ja ettei mitään muita varjoja saamen opetuksen kehittämiseen ole käytettävissä.

173. Edellä kuvatun tilanteen seurauksena saamenkielisen opetusmateriaalin kehittäminen ja tuottaminen ei vastaa kieliopetuksen perustarpeita. Näin ollen on välttämätöntä toisaalta lisätä saamenkielisen opetusmateriaalin tuotantoa ja toisaalta varmistaa pätevien opettajien saatavuus ja parantaa opettajien jatkokoulutusta.<sup>21</sup>

174. Vuonna 2004 hyväksyttiin uusi ala- ja keskiasteen valtakunnallinen opetussuunnitelma, joka otettiin käyttöön kesällä 2006 (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 56). Delegaatio sai kuulla vierailunsa aikana, ettei saamenkielisen opetuksen uutta opetussuunnitelmaa ole otettu käyttöön. Toisella arviointikerroksella saamelaisalueen kunnat, Lapin lääninhallitus ja Saamelaisvaltuuskunta odottivat erityisen alueellisen opetussuunnitelman kehittämistä opetustuntien ja -sisältöjen yhdenmukaistamiseksi eri kunnissa, millä olisi luotu yksi yhteinen kielipolitiikka koko saamelaisalueen käyttöön. Tällaisen opetussuunnitelman etuna olisi se, että se ottaisi huomioon saamelaisten erityistarpeet ja perinteet, jotka poikkeavat suuresti Suomen muun väestön tarpeista (ECRML (2004)7 kappale 104). Tätä opetussuunnitelmaa ei ole kuitenkaan laadittu.

175. Yli puolet saamelaislapsista elää saamelaisalueen ulkopuolella. Tästä syystä saamen opetuksen tarjontaa on välittömästi laajennettava saamelaisalueen ulkopuolelle (ks. kappale 29 edellä). Edellisessä raportissaan asiantuntijakomitea piti saamenkielistä ja saamen kielen virtuaaliopetusta kiintoisana aloitteena. Etäoppimismahdollisuuksia, mukaan lukien digitaalisia ja verkkomateriaaleja, tulee kehittää edelleen ja tehdä saamelaisvanhemmat tietoisiksi näistä mahdollisuuksista.

***Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia luomaan jäsenytyneen politiikkaohjelman ja tarjoamaan riittävästi varoja saamen opetukseen ja opetusmateriaalien kehittämiseen sekä alueellisen opetussuunnitelman käyttöönottoon.***

### ***”1 kappale***

***Koulutuksen osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä asianomaisen valtion virallisen kielen tai kielten opetusta:***

***“a. i. järjestämään esikouluasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

176. Pohjois-, inarin- ja koltansaamelaisten vaikean tilanteen vuoksi asiantuntijakomitea rohkaisi Suomen viranomaisia ryhtymään välittömiin vakaviin ponnistuksiin vakinaisen esiasteopetuksen järjestämiseksi

<sup>21</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 77

kolmella saamelaiskielillä toisen seurantajakson aikana ja teki sen johtopäätöksen, että sitoumus oli osittain täytetty (ECRML (2004)7 kappale 95).

177. Kolmannessa määräaikaisraportissaan Suomen viranomaiset tunnustavat kielipesätoiminnan keskeisen merkityksen saamen kielen ja kulttuurin säilyttämiseksi nykytilanteessa. Kielipesillä on ollut erityisen tärkeä vaikutus inarinsaamen elpymiselle. Viranomaiset tunnustavat, että saamelaisalueen kaikissa kunnissa tarvittaisiin tämällyyppistä toimintaa, mutta että vaikeuksia on toisaalta pysyvän rahoitusjärjestelmän järjestämisessä ja toisaalta henkilöstön löytämisessä ja kouluttamisessa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 55)

178. Inarin kunta sai vuosien 1997 ja 2001 välisen ajan EU-avustusta saamen kielipesän ylläpitoon Ivalossa ja koltansaamelaiseen kielipesään Sevettijärvellä. Tällä hetkellä ainoaa toimivaa saamen kielipesää koordinoi yksityinen järjestö. Vuoteen 2002 asti tämän järjestön kielipesä toimi Suomen Kulttuurirahaston rahoituksen turvin, mutta nyt se saa tukea Inarin kunnan sosiaali- ja terveyspalveluihin varatuista varoista<sup>22</sup>.

179. Esiasteen opetuksen, johon myös päivähoito kuuluu ja joka Suomen oloissa koskee alle 6-vuotiaita lapsia, järjestävät Utsjoen ja Enontekiön kunnat (pohjoissaame) ja Inarin kunta (pohjoissaame ja inarinsaame). Saamelaisvaltuuskunta kertoi asiantuntijakomitealle, ettei koltansaamenkielisiä päiväkotia ole.

180. Asiantuntijakomitea toteaa, että esiasteen koulutuksen ohjatut varat ovat kasvaneet. Lisäponnisteluja tarvitaan kuitenkin esiasteen opetuksen tukemiseen niin, että koulutetun saamenkielisen henkilöstön lukumäärää saadaan nostettua ja asianmukaista opetusmateriaalia kehitettyä.

181. Tästä syystä asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on vain osittain täytetty.

***Asiantuntijakomitea rohkaisee Suomen viranomaisia ryhtymään lisätoimiin pysyvän saamenkielisen esiastetasoisen opetuksen järjestämiseksi.***

***“b.i. järjestämään peruskouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

182. Ensimmäisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen täytetyksi, sillä saamea opetettiin äidinkielenä (ECRML (2003)1 kappale 135).

183. Asiantuntijakomitea viittaa yllä kappaleessa 173 olevaan yleiseen lausumaansa. Käynnillään se sai kuulla, että yhteisen alueellisen opetussuunnitelman puuttuminen kasaa valtavan työtaakan harvojen käytettävissä olevien opettajien hartioille, joiden on työstettävä omat yksilölliset opetusmateriaalinsa ja opetussuunnitelmansa. Kukin kunta päättää opetettavista tuntimääristä ja oppiaineista, ja koulujen ja opettajien on sopeutettava oma suunnittelunsa tämän mukaisesti. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa joiltakin kouluilta puuttuu opetussuunnitelma, ja saamenkielisten edustajien mukaan joissain tapauksissa seurauksena on jopa ollut saamen opetuksesta luopuminen.

184. Saamansa tiedon nojalla asiantuntijakomitea tekee sen johtopäätöksen, että tällä hetkellä tämä sitoumus on vain osittain täytetty.

***“c. i. järjestämään keskiasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

185. Edellisillä arviointikiirroksilla asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi ja rohkaisi viranomaisia laajentamaan lukiotason opetustarjontaa myös koltansaamen kieleen. Asiantuntijakomitea totesi lisäksi, että vakavia ponnistuksia on tehty pyrittäessä parantamaan saamen opetusta lukiotasolla, mutta että se tarvitsi lisätietoa saamen kielen ja etenkin koltansaamen tuntimääristä saamelaisalueella (ECRML (2004)7 kappale 106).

186. Vuosittain noin 500 lasta osallistuu saamenkieliseen opetukseen. Perusopetuksessa, joka kattaa sekä alkeis- että yläkoulutasoisen opetuksen, noin 150 oppilasta opiskelee joko kokonaan tai pääosin

<sup>22</sup> Tämän seurauksena inarinsaamen kielipesiä käytetään päivähoitopalveluina.

saamenkielillä. Peruskoulun yläasteella noin 30 oppilasta opiskelee saamen kieltä äidinkielenään (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 25).

187. Saamen kielen ja saamenkielistä opetusta on, ja on mahdollista sisällyttää saamen kieli ja kirjallisuus ylioppilastutkintoon. Kappaleessa 173 mainittu alueellisen opetussuunnitelman puuttuminen kuitenkin aiheuttaa ongelmia myös tällä koulutustasolla.

188. Asiantuntijakomitean tietoon saatettiin sen vierailun aikana, että ala-asteella (alakoulussa) on ainoastaan pohjoissaamen opetusta kaikkien kuntien alueella, mutta muita saamenkieliä ei aina opeteta. Yhtään inarinsaamen opettajaa ei ole palkattu.

189. Opetuksen suurimpana esteenä on edelleen pätevien saamenkielisten opettajien ja asianmukaisen opetusmateriaalin puute (ks. kappale 173 edellä).

190. Nykytilanteen valossa asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on osittain täytetty ja rohkaisee viranomaisia vahvistamaan inarin- ja koltansaamen opetusta.

***“d. ii. järjestämään huomattavan osan ammattiopetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

191. Asiantuntijakomitea katsoi toisessa arviointiraportissaan, että tämä sitoumus oli osittain täytetty, sillä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tarjoama opetus ei ollut välttämättä saamenkielistä. Komitea pyysi tietoja tehdyistä toimenpiteistä, erityisesti inarin- ja koltansaamea koskien (ECRML (2004)7 kappale 108).

192. Kolmannessa määräaikaisraportissaan viranomaisen viittaavat Saamelaisalueen koulutuskeskukseen, joka tarjoaa saamen kielen ja kulttuurin sekä saamelaiskäsitöiden kurseja. Koulutuskeskuksen opetuskieliä ovat suomi ja saame, mutta muitakin kieliä saatetaan käyttää (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 56).

193. Vierailukäyntinsä aikana asiantuntijakomitea kuuli, saamelaisopiskelijat eivät ole kovin kiinnostuneita näistä kursseista. Tästä syystä komitea ottaisi mielellään vastaan lisätietoja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kehityksessä seuraavassa määräaikaisraportissa.

194. Saamiensa tietojen perusteella asiantuntijakomitea katsoo, että tehtävä on yhä osittain täytetty.

***“g. tehdä järjestelyjä sen alueellisten kielten tai vähemmistökielten heijastaman historian ja kulttuurin opetuksen varmistamiseksi;”***

195. Asiantuntijakomitea ei ole saanut Suomen kolmannessa määräaikaisraportissa päivitettyä tietoa saamelaisten historian ja kulttuurin opetuksesta, ja sen takia se toistaa päätelmän, että tämä määräys on osittain täytetty. Asiantuntijakomitea rohkaisee Suomen viranomaisia ryhtymään toimiin saamelaisten historian ja kulttuurin parempitasoiseen esittämiseen historian opetusohjelmissa niillä alueilla, joilla kieltä käytetään, sekä antamaan asiantuntijakomitealle tietoa tästä seuraavassa määräaikaisraportissaan.

***“h. järjestämään perustutkintoon tähtävää koulutusta ja jatkokoulutusta opettajille, joita tarvitaan niiden määräysten toteuttamiseksi, jotka kukin sopimuspuoli on edellä a-g kohdasta hyväksynyt;”***

196. Asiantuntijakomitea katsoi toisella seurantakerroksella, että tämä sitoumus oli täytetty sen seurauksena, että valtiolta oli lisännyt ponnistuksiaan kehittää opettajakoulutusta saamen aseman vahvistamiseksi koulutusjärjestelmässä. Asiantuntijakomitea katsoi, että jatkovaa syytä huoleen oli tällä alueella ja rohkaisi viranomaisia ylläpitämään ja vahvistamaan jo käynnissä olevia toimiaan (ECRML (2004)7 kappaleet 111-112).

197. Suomen kolmannessa määräaikaisraportissa viranomaiset kuvaavat Oulun yliopiston sekä Lapin lääninhallituksen tarjoamaa koulutusta. Osa koulutuksesta on pelkästään etäopetusta, jota opettajat seuraavat päivätyönsä ohella. Tämän vuoksi valmistuminen on hidasta eikä koulutuksella pystytty vastaamaan koulujen aineenopettajatarpeisiin (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 57).

198. Inarinsaamen ja koltansaamen opettajille ei ole perus- tai jatkokoulutusta. Suomen viranomaiset vahvistavat, että inarin- ja koltansaamekielisten opettajien koulutus edellyttää lisätoimia.

199. Asiantuntijakomitea sai kuulla vierailunsa aikana Saamelaisvaltuuskunnan toiveesta laajentaa opettajien jatkokoulutustarjontaa. Osa opettajista haluaa jatkokoulutusta, ja he arvostelevat puuttuvia keinoja koulutuksen tarjoamiseen. Parhailaan ollaan järjestämässä yhteispohjoismaista saamenkielisten opettajien jatkokoulutusprojektia. Koska tämä toiminta koskee ainoastaan pohjoissaamea, lisätukea tarvitaan koltansaamen ja inarinsaamen osalta.

200. Yllä mainittujen tietojen valossa asiantuntijakomitea korjaa aiempaa päätelmäänsä ja katsoo, että tämä sitoumus on osittain täytetty. Se rohkaisee viranomaisia edistämään opettajankoulutusta etenkin inarin- ja koltansaamen osalta.

***”i. asettamaan valvontaelimen tai -elimiä, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia kausikertomuksia huomioistaan.”***

201. Ensimmäisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi, muttei pystynyt toisessa raportissaan päätelemään, oliko se täytetty vai ei (ks. ECRML (2001)3 kappale 142 ja ECRML (2004)7 kappale 117).

202. Suomen viranomaiset raportoivat, että yksi Lapin lääninhallituksen tehtävistä on valvoa ja arvioida saamen kielen asemaa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 58). Vierailukäyntinsä aikana asiantuntijakomitea kuuli, että lääninhallituksen tehtävänä on todellakin arvioida koulutustilannetta yleisesti, muttei raportoida saamenkielisestä opetuksesta erityisesti. Saamen opetuksen osalta sen tehtävänä on pääosin kerätä tilastotietoja.

203. Asiantuntijakomitea katsoo näin ollen, ettei sitoumusta ole täytetty ja se kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia etsimään asianmukaisia valvontakeinoja läheisessä yhteistyössä Saamelaisvaltuuskunnan kanssa.

***Asiantuntijakomitea rohkaisee valtiovaltaa kehittämään asianmukaisia mekanismeja seuraamaan toimenpiteitä ja edistystä saamenkielisessä opetuksessa ja laatimaan tästä julkistettavia määräaikaisraportteja.***

## ***”2 kappale***

***Jos alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden lukumäärä on riittävä muilla kuin sellaisilla alueilla, joilla asianomaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan ja/tai järjestämään asianmukaista kulttuuritoimintaa ja -palveluja edellisen kappaleen mukaisesti.”***

204. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi, koska saamenkielistä opetusta on hyvin vähän saamelaisalueen ulkopuolella yliopistoja lukuun ottamatta (ECRML (2004)7 kappale 118).

205. Saamen opettamiseksi on tehty hajanaisia yrityksiä pääosin ala-asteella (Rovaniemi ja Oulu), mutta saamenkielisiä päivähoitopalveluja on harvoin saamelaisalueen ulkopuolella, vaikka puolet saamelaislapsista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Asiantuntijakomitea sai tietää, että vuonna 2007 Helsingin kaupunki olisi aikeissa ryhtyä pysyvästi tukemaan päivähoitopalveluja.

206. Suomen viranomaiset tunnustavat, että tämän opetuksen tarjonta on nykyisellään riittämätöntä ja korostavat tarvetta keksiä innovatiivisia, etä- ja verkko-opetuksen tyyppisiä toimenpiteitä tämän hankalan tilanteen ratkaisemiseksi (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 56).

207. Asiantuntijakomitea kuitenkin katsoo, että tämä sitoumus on osittain täytetty.

***Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin saamen opetuksen kehittämiseksi saamelaisalueen ulkopuolella.***

## 9 artikla - Oikeusviranomaiset

208. Toisella arviointikierroksella asiantuntijakomitea ei kyennyt kommentoimaan saamen kielilain täytäntöönpanoa. Lailla pyritään vahvistamaan saamen kielen juridista perustaa etenkin oikeusistuimissa.

209. Käsillä olevalla arviointikierroksella viranomaiset ilmoittivat asiantuntijakomitealle, että oikeusministeriö on järjestänyt laajaa kielikoulutusta. Tietoisena siitä, että tämä on pitkä prosessi, asiantuntijakomitea toteaa tyydytyksellä, että viranomaiset ovat ryhtyneet tärkeisiin toimiin saamen kielen oikeusistuinkäytön parantamiseksi<sup>23</sup>.

210. Saamelaisvaltuuskunta toi asiantuntijakomitean tietoon tulkkeja koskevan erityisongelman, joka johtuu erityisterminologian tuntemuksen puutteesta. Asiantuntijakomitean tietoon tuli myös, että inarinsaamea ja koltansaamea ei voida käyttää oikeuskäsittelyissä, koska virallisia inarinsaamen ja koltansaamen tulkkeja tai kääntäjiä ei ole käytettävissä.

### **”1 kappale**

***Tuomiopiireissä, joissa alueellisten kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sillä edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarin mielestä vaikeuta oikeuden toteutumista:***

#### **Rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä:**

***”a. ii. toimittamaan pyynnöstä oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla siten, ettei asianosaiselle aiheudu lisäkustannuksia;”***

#### **Riita-asiain oikeudenkäynneissä:**

***”b. ii. sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai tarvittaessa käyttää tulkkeja ja kääntäjiä;”***

#### **Hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä:**

***”c.ii. sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai tarvittaessa käyttämään tulkkeja ja kääntäjiä ilman tästä hänelle aiheutuvia lisäkustannuksia;”***

211. Asiantuntijakomitea viittaa toiseen arviointiraporttiinsa ja erityisesti saamen kielilain 12 pykälään. Tuolloin asiantuntijakomitea katsoi, että nämä sitoumukset oli täytetty ainoastaan muodollisesti, koska toimeenpanossa oli vaikeuksia (ECRML (2004)7 kappaleet 122 ja 124).

212. Asiantuntijakomitea katsoo, että parantamisen tarvetta on ja että parannusta voi tapahtua etenkin toimenpiteillä oikeusviranomaisten ja hallinnollisen saamen kielitaidon parantamiseksi mutta myös varmistamalla tulkkien saamenkielisen juridisen terminologian koulutus (ks. kappale 210 yllä).

213. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumusten vieläkin olevan vain muodollisesti täytetyt.

## 10 artikla - Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut

214. Edellisillä seurantakierroksilla Suomen viranomaisia pyydettiin ryhtymään toimiin oikeusviranomaisten ja hallinnollisen henkilöstön saamen kielen taidon parantamiseksi. Tuolloin oli vakavia

<sup>23</sup> Ks. Valtioneuvoston kertomus, 2006 s. 65.

käytännön vaikeuksia artiklan 10 täytäntöönpanossa (ECRML (2004)7 kappale 126, ks. myös ministerikomitean hyväksymä suositus RecChL (2001)3).

215. Suomen viranomaiset ohjaavat erityisiä varoja saamea käyttäville kunnille näiden lisäkustannusten kattamiseksi. Saamelaisvaltuuskunta teki kuitenkin tiettäväksi, että nykyinen järjestelmä johtaa ongelmalliseen tilanteeseen, sillä varojenjakokriteerit perustuvat väestön kokonaismäärään eivätkä todellisiin kustannuksiin. Esimerkiksi Utsjoki, joka on ainoa saamelaisenemmistöinen kunta Suomessa ja jossa saamenkielisten palvelujen tarve on suurin, saa vähiten avustusta.

216. Asiantuntijakomitea toteaa tyydytyksellä, että tämän sitoumuksen toimeenpanoon liittyvistä vaikeuksista huolimatta Suomen viranomaiset ovat ryhtyneet toimiin henkilöstön kielitaidon parantamiseksi.

### **”1 kappale**

***Hallintopiireissä, joissa alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, kunkin kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että:”***

***”a.iii. alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille ja saada niihin vastauksia näillä kielillä;”***

217. Edellisillä arviointikiirroksilla asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli täytetty, sillä laki saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa, jota sovelletaan valtion hallintoviranomaisiin ja muihin valtion hallintoalueilla toimiviin valtion viranomaisiin, kattaa saamelaisalueen (ECRML (2001)3 kappale 156).

218. Vierailukäynnin aikana kielen puhujat vahvistivat, että pientä parannusta on tapahtunut kielen käytössä hallinnon ja viranomaisten kanssa asioitaessa mutta että tilanne käytännössä vaihtelee suuresti. Saamelaisvaltuuskunnan mukaan uuden saamen kielilain toimeenpano näyttää toimivan käytännössä näennäisesti, lähinnä johtuen siitä, ettei saamen kieltä taitavia virkamiehiä ole riittävästi.

219. Vuoden 2006 alussa Saamelaisvaltuuskunta julkaisi saamen kielilain sisältöä käsittelevän oppaan. Tästä syystä asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia levittämään tätä opasta etenkin niiden viranomaisten piirissä, joiden kanssa saamenkieliset ovat tekemisissä.

220. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen täytetyksi, mutta rohkaisee viranomaisia jatkamaan ponnistuksiaan saamen kielilain tosiasiallisen toimeenpanon varmistamiseksi saamelaisalueella.

***”b. yleisölle tarkoitetut laajalti käytetyt hallinnolliset tekstit ja lomakkeet ovat saatavissa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tai kaksikielisinä;”***

221. Asiantuntijakomitean tietoon ei tullut mitään käytännön esimerkkejä siitä, miten tämä sitoumus on käytännössä täytetty inarin- ja koltansaamen osalta, ja toisella seurantakerroksella se katsoi, että tämä sitoumus oli vain osittain täytetty (ECRML (2004)7 kappale 128).

222. Käytettävissä olevan tiedon mukaan pohjoissaameksi kirjoitettuja tekstejä ja lomakkeita on saatavissa, mutta sellaisia ei ole inarin- tai koltansaameksi.

223. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty pohjoissaamen osalta, mutta se on täyttämättä inarinsaamen ja koltansaamen osalta. Tästä syystä se pitäytyy aiemmassa päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on vain osittain täytetty.

### **”2 kappale**

***Niissä alue- tai paikallisviranomaisissa, joiden toiminta-alueella alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan ja/tai rohkaisemaan:”***

***”f. sitä, että paikallisviranomaiset käyttäisivät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä valtuustojen kokouksissa, sulkematta kuitenkaan pois valtion virallisen kielen tai virallisten kielten käyttöä;”***

224. Toisella arviointikierroksilla asiantuntijakomitea päätteli, että tämä sitoumus oli vain osittain täytetty ja jäi odottamaan lisätietoja saamen kielilain täytäntöönpanosta seuraavalla seurantakierroksella (ECRML (2004)7 kappale 131).

225. Saadun tiedon mukaan Utsjoen kunta käyttää saamen kieltä valtuustokäsittelyissään. Asiantuntijakomitea pitäytyy päätelmässään, että sitoumus on osittain täytetty ja pyytää muita kuntia koskevaa lisätietoa seuraavassa määräaikaisraportissa.

### **”3 kappale**

***Sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla hallintoviranomaisten ja niiden puolesta toimivien henkilöiden tarjoamien julkisten palvelujen osalta, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi:***

***“b. sallimaan, että vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää hakemuksia ja saada niihin vastauksia näillä kielillä; tai”***

226. Asiantuntijakomitea ei pystynyt tekemään johtopäätöstä tämän sitoumuksen täyttämistä edellisellä arviointikierroksella, koska se ei kyennyt muodostamaan käsitystä kielilain täytäntöönpanosta (ECRML (2004)7 kappaleet 132-134). Asiantuntijakomitea on saanut tietoa tämän lain toimeenpanosta artiklan 10 kappaleiden 1 ja 2 yhteydessä, mutta siltä kuitenkin puuttuu tietoa tämän nimenomaisen sitoumuksen osalta.

227. Lisäksi komitean vierailun kuluessa kielen puhujat vahvistivat, että heillä on hyvin vähän tietoa julkisia palveluja tuottavasta yksityissektorista.

228. Asiantuntijakomitea ei ole näin ollen tilaisuudessa tekemään johtopäätöksiä ja pyytääkin viranomaisia antamaan tätä nimenomaista sitoumusta koskevia tietoja seuraavalla seurantakierroksella. Asiantuntijakomitea haluaisi erityisesti tietoja saamen kielilain täytäntöönpanosta ja sen soveltamisesta ulkoistettuihin julkisiin palveluihin.

### **”4 kappale**

***Saattaakseen voimaan hyväksymänsä 1, 2 ja 3 kappaleen määräykset, sopimuspuoli sitoutuu ryhtymään vähintään yhteen seuraavista toimenpiteistä:***

***“a. käännös ja tulkkaus tarpeen mukaan;”***

229. Asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli vain osittain täytetty. Siitä huolimatta, että laki edellyttää tulkkauksen järjestämistä, asiantuntijakomitean tietoon tuli, että käännösten ja tulkkauksen järjestämismahdollisuudet olivat riittämättömät kysyntään verrattuna (ECRML (2004)7 kappale 135).

230. Vierailukäyntinsä aikana asiantuntijakomitea kuuli, ettei saamen kielen toimisto, joka on saamen kielilain mukaan vastuussa käännöksistä ja tulkkauksesta, vieläkään pysty tarjoamaan riittävästi kääntäjiä/tulkkeja. Saamelaisvaltuuskunta kertoi asiantuntijakomitealle, että saamen kielen toimistossa on 3 pohjoissaamen kääntäjä/tulkkeja, vaikka arvioiden mukaan tarvetta olisi ainakin 10 toimelle.

231. Ammattimaisia koltan- ja inarinsaamen tulkkeja/kääntäjiä ei ole lainkaan, vaikka käännösten tarve on kasvanut huomattavasti saamen kielilain voimaan astumisen jälkeen.

232. Asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli yhä osittain täytetty.

***“b. virkamiesten ja muiden julkisella sektorilla työskentelevien henkilöiden palkkaaminen ja tarvittaessa tarvittava kouluttaminen;”***

233. Vastikään voimaan tulleen kielilainsäädännön vuoksi asiantuntijakomitea ei pystynyt toisessa arviointiraportissaan kommentoimaan tämän sitoumuksen täyttymistä. Tuolloin käytettävissä olevat saamenkielisiä koskevat numerotiedot osoittivat, että saamen kielen käyttö ei ollut käytännössä vaikeuksitta mahdollista (ECRML (2004)7 kappale 139).

234. Suomen viranomaisten mukaan laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) ja laki yleisistä kielitutkinnoista (668/1994) koskevat myös saamen kieliä. Viranomaiset kuitenkin tunnustavat, että toistaiseksi ei ole mahdollista suorittaa tällaista kielitutkintoa inarin- ja koltansaameksi (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 64).

235. Asiantuntijakomitean tietoon tuli vierailukäynnillä, että saamelaisalueen virkoihin ja hallintoon palkattavien hakijoiden kielitaitoa ei asianmukaisesti arvioida ja ettei tätä tapahdu lainkaan koltansaamen osalta, koska hakijoille ei ole olemassa kielikokeita.

236. Asiantuntijakomitea totesi tyydytyksellä, että monet virastot ovat ryhtyneet antamaan henkilöstölleen saamen kielen koulutusta, kuten Saamelaisvaltuuskuntakin raportoi. Inarin- ja koltansaamen käyttö on kuitenkin yhä vaikeaa tulkkien ja kielikurssien puuttumisesta johtuen.

237. Asiantuntijakomitea pitää Suomen viranomaisten aloitteita tervetulleina, mutta katsoo parantamisen varaa kuitenkin olevan ja sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi.

### **”5 kappale**

***Sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan sukunimien käytön tai käyttöönoton alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä asianosaisten pyynnöstä.”***

238. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi (ECRML (2001)3 kappale 171).

239. Kolmannessa määräaikaisraportissaan viranomaiset ilmoittavat asiantuntijakomitealle, että joissain osissa julkishallintoa on käytännön vaikeuksia saamelaisnimien kirjoittamisessa, koska viranomaiset eivät ole ottaneet käyttöön olemassa olevia menetelmiä, joilla tietokoneet ja muut tekniset välineet pystyisivät käsittelemään saamen kirjoitusmerkkejä. Esimerkiksi KELA-korttiin ei voida merkitä saamenkielisiä nimiä, jotka edellyttävä saamenkielistä kirjaimistoa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 65).

240. Asiantuntijakomitea rohkaisee Suomen viranomaisia etsimään keinoja näiden logististen ongelmien ratkaisemiseksi ja mahdollisesti hyödyntämään samoja vaikeuksia kohdanneiden muiden maiden, kuten Norjan, kokemuksia (ks. Norjan kolmas arviointiraportti, MIN-LANG (2006)11, kappale 167).

241. Koska asiantuntijakomitea ei ole saanut riittävästi tietoa voidakseen arvioida tämän sitoumuksen käytännön täyttymistä, se rohkaisee viranomaisia antamaan lisätietoa seuraavassa määräaikaisraportissaan.

## **11 artikla - Joukkoviestimet**

### **”1 kappale**

***Sopimuspuolet sitoutuvat alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien osalta alueilla, joilla näitä kieliä puhutaan, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkoviestimien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta:***

***sikäli kuin radiolla ja televisiolla on julkinen palvelutehtävä:***

***”a.iii. huolehtimaan riittävästi siitä, että radio ja televisio lähettävät ohjelmaa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

242. Edellisellä arviointikierroksellaan asiantuntijakomitea katsoi, että tämä sitoumus oli osittain täytetty, kun otetaan huomioon saamenkielisten lastenohjelmien puuttuminen, mikä vaikeuttaa kielen ylläpitoa ja edistämistä. Komitea niinikään katsoi, että parantamisen varaa oli inarin- ja koltansaamen osalta (ECRML (2004)7 kappaleet 143-144).

243. Asiantuntijakomitealle tehtiin tiettäväksi sen vierailun aikana, että lastenohjelmia ei ollut vielääkään ja ettei niitä lähetetä maanlaajuisesti, mutta että YLE lähettää yhteensä 15 minuuttia yhteispohjoismaisin voimin tuotettua lastenohjelmaa syksyllä 2007. Asiantuntijakomitea odottaa saavansa lisätietoa näistä ohjelmista seuraavassa määräaikaisselvityksessä.

244. Saamenkieliset uutiset lähetetään päivittäin Pohjois-Suomessa. Näin on myös Norjassa ja Ruotsissa, ja ohjelmissa on norjan- ja ruotsinkieliset tekstitykset. Digitaalisen television vuonna 2005 tapahtuneen käyttöönoton myötä saamenkieliset tv-uutiset näkyvät nyt kaikkialla maassa. Suomenkielisiä tekstityksiä käytetään sekä digitaalisessa tv-lähetyksessä että internetissä. Tekstitysten käyttäminen on tärkeää, koska niiden avulla väestön enemmistö ymmärtää saamenkieliset uutislähetykset. Tämä on erittäin arvokas keino saamelaisia ja saamen kieltä kohtaan tunnetun suvaitsevaisuuden ja ymmärryksen lisäämiseksi.

245. Inarin- ja koltansaamen osalta asiantuntijakomitealle kerrottiin sen vierailukäynnillä, että inarin- ja koltansaamelaisia toimittajia ei ole ja että tv- ja radiohaastattelut tekee pohjoissaamelainen toimittaja ja että ne on sitten käännettävä inarin- ja koltansaameksi.

246. Asiantuntijakomitea katsoo tehtävän olevan yhä osittain täytetty.

***“b.i. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista;”***

***“c.ii. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan televisio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;”***

247. Tällä seurantakerroksella saamansa tiedon perusteella asiantuntijakomitean oli harkittava uudestaan aiempaa johtopäätöstään näiden sitoumusten täyttämisestä. Saamenkielistä kaupallista tv- tai radiokanavaa ei ole. Kaikki sekä televisio- että radio-ohjelmat lähettää julkisen palvelun yhtiö (YLE).

248. Ratifiointiasiakirjassaan Suomi kuitenkin sitoutui rohkaisemaan ja/tai helpottamaan kaupallisen radiokanavan perustamista sekä kaupallisilla tv-kanavilla tapahtuvien säännöllisten televisio-ohjelmien lähettämistä alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä.

249. Näiden seikkojen valossa asiantuntijakomitea muuttaa aiempaa arviotaan ja katsoo, että tämä sitoumus on vain osaksi täytetty.

***“e.i. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä ilmestyvän sanomalehden perustamista ja/tai ylläpitämistä;”***

250. Asiantuntijakomitea katsoi sitoumuksen jääneen täyttämättä (ECRML (2004)7 kappale 148).

251. Toisin kuin edellisellä arviointikerroksella, viranomaiset raportoivat, että saamenkielisiin talouksiin jaetaan ilmaiseksi erään yleishyödyllisen yhdistyksen julkaisemaa saamenkielistä sanomalehteä. Vuodesta 1987 ilmestyy myös inarinsaamen kieliseuran julkaisema aikakauslehti, jota jaetaan neljästi vuodessa saamenkielisiin talouksiin. Viranomaisten mukaan tämän aikakauslehden ongelmana on rahanpuute (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 67).

252. Käytäntönsä mukaisesti asiantuntijakomitea ei pidä satunnaisesti julkaistuja lehtiä sanomalehtinä (vähäinen painos ja harvat vuotuiset ilmestymiskerrat). Saamelaisvaltuuskunta ilmoitti asiantuntijakomitealle, että Sápmlaš-nimisen julkaisun tuorein numero on vuodelta 2002, ja kuten asiantuntijakomitea toteaa toisessa raportissaan, tämä aloite on vaarassa (ECRML (2004)7) kappale 146).

253. Asiantuntijakomitea sai kuulla, että Saamelaisvaltuuskunta on tehnyt 28.4.2006 liikenne- ja viestintäministeriölle ehdotuksen saamenkielisen lehdistön rahoituksesta, mutta tämä pyyntö ei ole johtanut toimenpiteisiin. Asiantuntijakomitea on tietoinen saamenkielisen sanomalehden jakeluun ja julkaisemiseen liittyvistä ongelmista, mutta se rohkaisee viranomaisia omaksumaan aktiivisemmän ja ennakoivamman lähestymistavan, mahdollisesti yhteistyössä naapurimaiden kanssa (ECRML (2004)7 kappale 147, ks. myös Ruotsin toinen arviointiraportti, ECRML (2006)4 kappale 147).

254. Asiantuntijakomitea katsoo, ettei tätä sitoumusta ole tällä hetkellä täytetty.

***Asiantuntijakomitea kehottaa painokkaasti viranomaisia ryhtymään konkreettisiin toimiin rohkastaakseen ja/tai helpottaakseen saamenkielisen sanomalehden perustamista, tarvittaessa yhteistyössä naapurimaiden kanssa.***

### **”3 kappale**

***Sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien edut ovat edustettuna tai otetaan huomioon sellaisissa elimissä, joita lain nojalla saatetaan perustaa valvomaan joukkoviestimien vapautta ja tasapuolisuutta.”***

255. Asiantuntijakomitea ei katsonut sitoumuksen tulleen täytetyksi edellisellä arviointikierröksellä (ECRML (2004)7 kappale 152).

256. Suomen viranomaiset saattoivat asiantuntijakomitean tietoon, että muutettu laki (635/2005) Yleisradio Oy:stä (1380/1993) astui voimaan 1.1.2006. Osana julkista palveluaan Yleisradio (YLE) on tuottanut palveluja saamen kielellä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 66). YLEn saamenkielinen radio huomautti asiantuntijakomitealle, että YLEn vuoteen 2010 asti ulottuva strategia määrittelee yksityiskohtaisesti suomen- ja ruotsinkielisten palvelujen tavoitteet, mutta toistaiseksi ei ole määritelty mitään saamenkielisiä palveluja koskevia tavoitteita.

257. Yleisradio Oy:tä koskevan lain mukaisesti Yleisradion hallintoneuvoston on annettava selonteko eduskunnalle joka toinen vuosi kuultuaan Saamelaisvaltuuskuntaa siitä, miten yhtiö on täyttänyt julkisen palvelun tehtävänsä viimeksi kuluneella kaksivuotiskaudella.

258. Asiantuntijakomitea ei ole saanut tietää mistään muusta Suomeen perustetusta elimestä, joka kuuluisi tämän sitoumuksen piiriin.

259. Tästä syystä asiantuntijakomitea pääättelee, että sitoumus on täytetty ja rohkaisee viranomaisia varmistamaan, että saamenkielisten palvelujen tavoitteet määritellään myöhempänä ajankohtana.

## **12 artikla - Kulttuuritoiminta ja -palvelut**

### **”1 kappale**

***Kulttuuritoiminnan ja palvelujen osalta - erityisesti kirjastojen, videolainaamojen, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festivaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusin teknologia - sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla:***

***”a. rohkaisemaan alueellisille kielille tai vähemmistökielille ominaista ilmaisua ja aloitteellisuutta sekä huolehtimaan näillä kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri tavoin;”***

260. Ensimmäisellä seurantakierröksellä asiantuntijakomitea katsoi sitoumuksen tulleen täytetyksi ja tunnusti viranomaisten pyrkimykset varata erityinen rahasto saamelaiskulttuurille (osana Saamelaisvaltuuskunnan budjettia). Olemassa oleva rahasto ei saisi kuitenkaan johtaa siihen, etteivät saamenkieliset voi hakea muutakin rahoitusta (ECRML (2001)3 kappale 180).

261. Asiantuntijakomitea oli tyytyväinen havaitessaan, että Suomen viranomaiset ovat ryhtyneet uusiin toimiin, joihin kuuluu mm. kirjastoautojen kehittäminen tai EU:n, oikeusministeriön ja Suomen kulttuurirahaston tukema Helsingin yliopiston saamelaiskulttuurin ensyklopedia (sähköinen tietokanta ja kirja) (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 71).

262. Vuoden 2005 talousarviossa määrärahan suuruus on 205 000 euroa. Varsinaisen saamelaiskulttuurille kohdistetun määrärahan lisäksi tukea ohjataan Saamelaisvaltuuskunnan kautta kansainväliseen toimintaan, kuten esimerkiksi pohjoissaamelaiselle taidejärjestölle ja saamelaisneuvoston Suomen jaostolle ja sen kansallisille jäsenjärjestöille. Opetusministeriö voi myös jakaa muuta harkinnanvaraista valtionapua erillisille saamelaiskulttuuria koskeville projekteille (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 68).

263. Vierailukäyntinsä kuluessa asiantuntijakomitea sai kuulla, että valtion budjetti oli tältä osin sama kuin vuonna 2006. Saamelaisvaltuuskunta katsoo, ettei tämä rahoitus vastaa tarpeita, sillä se kattaa kaiken taide- ja kulttuuritoiminnan, henkisen kulttuurin sekä liikunta- ja urheilukasvatuksen. Saamelaisvaltuuskunta on

tästä syystä esittänyt opetusministeriölle, että taiteen ja kulttuurin saavutettavuusohjelman 2006-2010 puitteissa lisättäisiin muiden taide- ja kulttuurien alaryhmien rahoitusta vuoteen 2010 mennessä (esimerkiksi monikulttuurisuuden ja rasisminvastaisen työn tukea, saamelaiskulttuurin tukemista, kulttuuripalvelujen digitalisointia ja verkkopalvelujen rahoitusta sekä näkövammaisille tarkoitettun Celia-kirjaston tukemista).

264. Asiantuntijakomitea uskoo, että viranomaisten ja Saamelaisvaltuuskunnan välille tulisi järjestää tätä koskevia kuulemistilaisuuksia todellisten tarpeiden tunnistamiseksi ja asianmukaisten varojen myöntämiseksi.

265. Asiantuntijakomitea katsoo, ettei tätä sitoumusta ole täytetty.

***“b. huolehtimaan alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri muodoissa muilla kielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys-, ja tekstitystoimintaa;”***

***“c. huolehtimaan muilla kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys- ja tekstitystoimintaa;”***

***“d. varmistamaan, että erilaiset kulttuuritoimintojen järjestämisestä vastaavat elimet soveltuvalla tavalla sisällyttävät alueellisten kielten tai vähemmistökielten ja kulttuurin tuntemuksen ja osaamisen aloittamiinsa tai tukemiinsa hankkeisiin; ”***

***“e edistämään toimenpiteitä, joiden avulla voidaan varmistaa, että kulttuuritoiminnasta vastuussa olevilla elimillä on palveluksessaan henkilöstöä, joka hallitsee sekä asianomaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen että muun väestön käyttämän kielen tai kielet;”***

***“f. rohkaisemaan alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden edustajien välitöntä osallistumista kulttuuripalvelujen tarjontaan ja kulttuuritoiminnan suunnitteluun;”***

***“g. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sellaisen elimen tai sellaisten elinten perustamista, joiden tehtävänä olisi kerätä, tallentaa ja esitellä tai julkaista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja teoksia;”***

***“h. tarvittaessa perustamaan ja/tai edistämään ja rahoittamaan käännöksiä ja terminologista tutkimuspalvelua erityisesti silmällä pitäen asianmukaisen hallinnollisen, kaupallisen, taloudellisen, yhteiskunnallisen, teknisen ja oikeudellisen sanaston ylläpitämistä ja kehittämistä kullakin alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä.”***

266. Ensimmäisellä seurantakierroksella asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen täytetyksi, sillä Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (KOTUS) on perustettu Suomessa käytettävien kielten, saamelaiskielet mukaan lukien, edistämiseksi ja kehittämiseksi (ECRML (2001)3 kappale 187).

267. Asiantuntijakomitea toteaa tyytyväisyydellä, että KOTUKSELLA on ollut saamen sanastoprojekteja ja että tietokannan on tarkoitus toimia jatkuvasti päivitettävänä saamelaiskielten etymologisena arkistona ja sitä käytetään lähtökohtana sanakirjojen laadinnassa. Suunnitteilla on suppea pohjoissaamen yleistajuinen etymologinen sanakirja ja laajempi kaikkia saamelaiskieliä koskeva tieteellinen etymologinen sanakirja. Viranomaisten mukaan projekti työllistää kolme vakinaista tutkijaa (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 71).

268. Saamelaisvaltuuskunta kuitenkin kertoi asiantuntijakomitealle tämän vierailun aikana, että tällä hetkellä yksi vakinainen työntekijä tutkii Suomen kolmea saamelaiskieltä, sillä inarin- ja koltansaamen tutkimukseen kohdistuvat määräaikaiset tutkijantoimet joudutaan lakkauttamaan määrärahojen puutteen vuoksi.

269. Asiantuntijakomitea on huolissaan tästä ennakkoidusta tilanteesta ja rohkaisee viranomaisia etsimään keinoja tukea inarin- ja koltansaamen tutkijoita taloudellisesti. Saamen kielen kehittäminen on äärimmäisen tärkeää, koska sillä on suuri merkitys saamen kielilain täytäntöönpanon kannalta eri yhteiskunnan alueilla.

Kuten Saamelaisvaltuuskunta huomautti, palvelujen järjestäminen on vaikeaa, mikäli erikoisterminologiaa ei ole tai se on riittämätöntä.

270. Asiantuntijakomitea katsoo tehtävän olevan tällä hetkellä täytetty.

### 13 artikla - Talous- ja yhteiskuntaelämä

#### **”1 kappale**

***Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat koko maassa:***

***“d. helpottamaan ja/tai rohkaisemaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä muillakin kuin edellä olevissa kohdissa mainituilla keinoilla.”***

271. Puutteellisista tietoista johtuen asiantuntijakomitea ei edellisellä arviointikierroksella pystynyt arvioimaan sitä, oliko tämä sitoumus täytetty. Se toisti kommenttinsa, jolla rohkaistiin viranomaisia antamaan lisätietoja seuraavassa raportissa (ECRML (2004)7 kappaleet 157-158).

272. Asiantuntijakomitea on tietoinen uuteen kielilainsäädäntöön liittyvistä kampanjoista sekä eri taloudellisista toimenpiteistä, jotka tähtäävät vähemmistökielten käytön helpottamiseen taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa yhteyksissä (Suomen kolmas määräaikaisraportti s. 71).

273. Saamansa tiedon nojalla asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi.

#### **”2 kappale**

***Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla sikäli kuin julkiset viranomaiset ovat alalla toimivaltaisia ja siinä määrin kuin kohtuudella voidaan katsoa mahdolliseksi:***

***“b. järjestämään välittömästi alaisuudessaan olevilla talous- ja yhteiskuntasektoreilla (julkisella sektorilla) toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä;”***

274. Saamen kielilain mukaan valtionyhtiöt sekä myös julkisten viranomaisten palveluista vastaavat yksityiset yhteisöt ovat velvollisia kunnioittamaan kielellisiä oikeuksia saamelaisalueella (ECRML (2004)7 kappaleet 159-160). Asiantuntijakomitea ei pystynyt päättämään, oliko tämä sitoumus edellisellä arviointikierroksella täytetty.

275. Vierailunsa aikana asiantuntijakomitea ei saanut kovinkaan paljon tietoa, ja sen rohkaiseekin viranomaisia toimittamaan lisätietoa tulevassa raportissaan tämän varsin yksityiskohtaista seikkaa koskevan lainsäädännön toteutumisesta.

276. Näin ollen asiantuntijakomitea ei kykene päättämään, onko tämä sitoumus täytetty.

***“c. varmistamaan, että sosiaalialan hoitolaitoksissa kuten sairaaloissa, vanhainkodeissa ja hoitoloissa on mahdollisuudet vastaanottaa ja hoitaa sairauden tai vanhuuden johdosta tai muusta syystä hoitoa tarvitsevia alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäviä henkilöitä heidän omalla kielellään;”***

277. Asiantuntijakomitea tunnusti toisessa arviointiraportissaan viranomaisten vakavan pyrkimyksen tämän sitoumuksen täyttämistä parantamiseen ja totesi sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi. Ensimmäisellä ja toisella seurantakierroksella ministeriökomitean suosituksen kohteena oleva pääasiallinen este oli saamen kieltä hallitsevan henkilöstön puute sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa (ECRML (2004)7 kappale 163, RecChL (2001) 3 ja RecChL (2004)6).

278. Asiantuntijakomitea toteaa tyytyväisyydellä, että viranomaisten asianomaisille kunnille myöntämät saamenkielisiin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin suunnatut varat lisääntyivät viime vuonna

merkittäväksi (200 000 eurosta vuonna 2002 vuosien 2004 ja 2005 600 000 euroon). Saamelaisvaltuuskunta kuitenkin laskee vuoden 2007 tarpeen olevan peräti 1 115 530 euroa.

279. Asiantuntijakomitea kuuli vierailullaan henkilöstön saamen kielen taitoa ja koulutusta koskien, että perusterveydenhoidossa on pätevää henkilöstöä, mutta näin ei ole vanhusten tai lasten erikoissairaanhoidossa, esimerkiksi puheterapiassa. Enontekiön kunnan vanhustenhoidossa on vain yksi saamenkielinen sairaanhoitaja. Hänen tapauksestaan on kanneltu (vähemmistö?)valtuutetulle, koska häntä on vaadittu suorittamaan koe suomen kielellä, jota hän ei puhu.

280. Inarinsaamen kohdalla tilanne on jopa huonompi, sillä tätä kieltä puhuvaa henkilöstöä ei ole lainkaan eikä tulkkeja ole käytettävissä. Tästä syystä kielen puhujat pyytävät omia sukulaisiaan avukseen. Koltansaamen tilanne on hiukan parempi, sillä Tavitielvatin kunnassa yksi sairaanhoitaja ymmärtää ja puhuu koltansaamea jonkin verran. Ivalossa koltansaamen puhujia on yksi tai kaksi. Asiantuntijakomitea toteaa tyydytyksellä tapahtuneen edistyksen ja rohkaisee viranomaisia tukemaan sitä ja kehittämään lisätoimia inarinsaamen osalta.

281. Asiantuntijakomitean tietoon on tullut, ettei saamelaisalueen hätäkeskuksissa ole yhtään saamenkielistä työntekijää ja ettei hätäkeskushallinto julkaise tiedotteitaan tai ohjeitaan saameksi. Mahdollisuutta hätänumeroinformaation jakamiseen myös saamen kielillä on selvitetty (Suomen kolmas määräaikaishetki s. 53). Asiantuntijakomitea kehottaa painokkaasti viranomaisia etenemään tässä asiassa ja julkistamaan ja jakamaan tietoa saamen kielellä.

282. Asiantuntijakomitea tunnustaa pyrkimykset parantaa kielellisiä palveluita tällä herkällä alueella, mutta pitäytyy aiemmassa päätelmässään ja katsoo, että tämä sitoumus on osittain täytetty.

***Asiantuntijakomitea rohkaisee Suomen viranomaisia lisäämään ponnistuksiaan ja ryhtymään pikaisesti toimenpiteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja hätäkeskuksissa toimivan henkilöstön kielikoulutuksen tarjoamiseksi.***

#### 14 artikla - Yhteydet valtakunnan rajojen yli

##### **Sopimuspuolet sitoutuvat**

***“a. soveltamaan voimassaolevia kahden- ja monenvälisiä sopimuksia, jotka ovat niitä sitovia sellaisiin muihin valtioihin nähden, joissa käytetään samaa tai samankaltaista kieltä, tai tarvittaessa pyrkiä tekemään mainitunlaisia sopimuksia siten, että asianomaisten valtioiden samaa kieltä käyttävän väestön yhteyksiä kulttuurin, koulutuksen, tiedotustoiminnan, ammattikoulutuksen ja jatkuvan koulutuksen alalla edistetään;”***

283. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea päätteli, että sitoumus oli täytetty, koska Pohjoismaiden saamelaisten valtakunnan rajat ylittäviä yhteyksiä hoitavat monet tahot monilla eri aloilla (ECRML (2001)3 kappale 196).

284. Asiantuntijakomitea sai kuulla vierailullaan, että saamelaisvaltuuskuntatasoinen yhteistyö on ollut mahdollista Norjan valtiovaltan myöntämän rahoituksen turvin. Suomen valtio ei ole myöntänyt varoja tähän toimintaan. Vaikka asiantuntijakomitea katsookin, että tämä sitoumus on täytetty, se odottaa saavansa seuraavalla seurantakerroksella lisätietoa Suomen panostuksesta valtakunnan rajat ylittävään toimintaan.

## Luku 3 - Johtopäätökset

### 3.1 – Johtopäätökset siitä, miten Suomen viranomaiset ovat toimeenpanneet ministerikomitean suositukset

#### 1. suositus

*”jatkaa ponnekkaasti nykyisiä toimia saamenkielisen opetuksen parantamiseksi ja ryhtyy erityisesti välittömiin toimenpiteisiin varmistaakseen vakavan häviämiskaavan alaisena olevien Inarin ja Koltan saamen kielten elinkelpoisuuden”,*

285. Asiantuntijakomitea toteaa, että Suomen viranomaiset jatkavat saamen kielen koulutuksen tukemista taloudellisesti. Tähän kuuluu vuodesta 1999 alkaen saamelaisalueen kunnille sekä muille alueen koulutustarjonnasta vastaaville tahoille suunnattu saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen sekä saamenkielisen oppimateriaalin tuottamisen erityistuki.

286. Vierailukäyntinsä aikana asiantuntijakomitea kuitenkin kuuli, ettei myönnetty summa vastaa tarpeita asianmukaisen koulutuksen varmistamiseksi. Opettajakoulutuksen ja opetusmateriaalin puute on jatkuvasti avoimena pysyvä, ratkaisematon kysymys, ja nykyisiä ponnistuksia tulisi lisätä saamen kielen elvyttämiseksi.

287. Suomen keskeistä kansallista opetussuunnitelmaa ei ole täydennetty alueellisella saamenkielisellä yhteisellä opetussuunnitelmalla. Lisäksi opetussuunnitelman laatiminen ja toimeenpano on jäänyt kuntien ja viime kädessä koulujen ja opettajien vastuulle. On välttämätöntä laatia alueellinen opetussuunnitelma sen varmistamiseksi, että sekä saamen kieli että saamelaiskulttuuri otetaan riittävässä määrin huomioon.

288. Inarin- ja Koltansaamen osalta asiantuntijakomitea on saanut tietää, että kielipesät ovat auttaneet näiden kielten elvyttämisessä, mutta että jatkuva rahoitus puuttuu.

289. Toistaiseksi ole myöskään mitään saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen valvonta- ja selvitysten laadintamekanismia.

#### 2. suositus

*”suosii ja/tai edistää saamenkielisen sanomalehden saatavuutta”*

290. Suomen kolmannessa määrääaikaisraportissa viitattiin yleishyödyllisen yhdistyksen muutaman kerran vuodessa julkaisemaan saamenkieliseen sanomalehteen sekä vuodesta 1987 Inarinsaamen kieliseuran julkaisemaan aikakauslehteen, jota jaetaan neljästi vuodessa saamenkielisiin talouksiin. Viranomaiset vahvistavat, että viimeksi mainittu on taloudellisissa vaikeuksissa.

291. Asiantuntijakomitea ei pidä kolmasti tai neljästi vuodessa ilmestyvää ja jaettua lehteä sanomalehtenä. Tästä syystä tarvitaan lisäponnistuksia saamenkielisen sanomalehden ilmestymisen edistämiseksi ja helpottamiseksi yhteistyössä naapurimaiden kanssa.

#### 3. suositus

*”varmistaa, että sosiaali- ja terveyspalveluita on saatavilla ruotsin ja saamen kielillä;”*

292. Suomen viranomaiset ovat tietoisia ongelmista, jotka liittyvät sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjontaan ruotsin kielellä, ja ovat edellisen seurantakerroksen jälkeen ryhtyneet toimiin tilanteen korjaamiseksi. Toimia ovat olleet mm. ruotsin käyttö kylteissä, tauluissa ja potilasasiakirjoissa ja ruotsinopetusta sisältävä ja kielilain sisältöä koskeva henkilöstökoulutus. Asiantuntijakomitealle raportoitiin kuitenkin vakavista ongelmista, jotka liittyvät ruotsin kieltä hallitsevan sairaanhoitohenkilöstön puutteeseen sekä päivähoidon ja vanhusten hoidon lakkaamiseen tietyissä tapauksissa.

293. Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden osalta asiantuntijakomitea toteaa tyytyväisyydellä, että järjestelmän jatkuvuuden varmistamiseksi on ryhdytty toimiin lisäämällä saamenkielisiin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin suunnattuja varoja merkittäväksi (200 000 eurosta vuonna 2002 vuoden 2005 600 000 euroon). Puutteita on kuitenkin vielä olemassa, ja asiantuntijakomitea odottaa saavansa lisätietoa niitä koskevista parannuksista tulevan seurantakerroksen aikana.

294. Myöskään saamen- ja ruotsinkielisiä hätäpuheluja koskevaa kysymystä ei ole vielä ratkaistu.

#### 4. suositus

*”jatkaa toimenpiteitä romanikielen suojelemiseksi ja sen käytön edistämiseksi turvaten suotuisat olosuhteet erityisesti romanikielen opetukselle ja opettajakoulutukselle sekä romanikielisille radio- ja televisio-ohjelmille.”*

295. Kolmannessa määräaikaisraportissaan Suomen viranomaiset viittaavat opetushallituksen alaisen romaniväestön koulutusyksikön toimenpiteisiin, joilla järjestetään romanikielisille opettajille vuotuista koulutusta sekä romanikielen ja kulttuurin opetusta kaikille opettajille. Yksikkö tuottaa myös oppimateriaalia ja järjestää erilaisia seminaareja ja muita tapahtumia. Viranomaiset korostavat, että pääongelma on romanikielisen varhaiskasvatusmateriaalin täydellinen puuttuminen.

296. Asiantuntijakomitean vierailun kuluessa selvisi, että opettajakoulutusta ja asianmukaisen opetusmateriaalin kehittämistä koskeva kysymys on avoinna eikä sitä ole vielä ratkaistu. Tämä on yhä haaste viranomaisille. Ponnistuksista huolimatta vain pieni osa romanilapsista saa opetusta romanikielillä ja romanikielessä.

297. Radion osalta edistystä on tapahtunut. Erityisesti on mainittava YLE Radio 1:n lähettämän viikoittaisen romaninkielisen radio-ohjelman pidentyminen 15 minuuttiin.

298. Asiantuntijakomitean tietoon ei tullut mitään edistysaskelia, jotka liittyisivät romanikielen käyttöön televisiossa.

#### 3.2 Asiantuntijakomitean löydökset kolmannella seurantakierroksella

A. Asiantuntijakomitea kiittää Suomen viranomaisia erinomaisesta yhteistyöstä ja haluaa erityisesti ilmaista kiitollisuutensa vierailukäynnin valmistelusta ja organisoinnista. Se antoi asiantuntijakomitealle mahdollisuuden saada tarkkoja ja oleellisia tietoja alueellisten kielten tai vähemmistökielten edistämiseen ja suojeluun liittyvästä sekä poliittisesta että juridisesta kehityksestä Suomessa.

B. Asiantuntijakomitea kehuu Suomen viranomaisia korkeatasoisesta alueellisten kielten tai vähemmistökielten edistämisestä ja suojelusta sekä viranomaisten jatkuvasta pyrkimyksestä edelleen parantaa peruskirjan täytäntöönpanoa Suomessa. Valtioneuvostolle se esittää erityisen kiitosmaininnan eduskunnalle vuonna 2006 annetusta kielilain soveltamista koskevasta selonteosta, joka on jonkun verran lisännyt yleistä tietoisuutta erikielisten tarpeista ja jossa tehtiin tämän mukaisia ehdotuksia toimenpiteistä, joilla voidaan paremmin turvata alueellisten kielten tai vähemmistökielten edistäminen ja suoja. Asiantuntijakomitea pitää tervetulleena viranomaisten aikomusta jatkaa asianmukaisten seurantavälineiden kehittämistä kotimaisia kieliä koskevan lainsäädännön toimeenpanon valvomiseksi, kuten valtioneuvoston kertomuksessa todetaan.

C. Tällä seurantakierroksella asiantuntijakomitea tuli tietoiseksi valmisteilla olevaa kunta- ja hallintouudistusta koskevasta ruotsin- ja saamenkielisten huolesta. Uudistus saattaa vaikuttaa kielellisiin oikeuksiin muutamalla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä puhuvien suhteellista osuutta tiettyssä kunnassa tai alueella.

D. Asiantuntijakomitea totesi myös ongelmat, joita on ilmennyt uuden julkisia hankintoja koskevan järjestelmän soveltamisessa, etenkin päiväkoteja ja vanhusten hoitoa koskien. Joissain tapauksissa se on jopa johtanut alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tarjotun päivähoidon tai vanhustenhoidon lakkaamiseen. Kuntien tietoisuutta on edelleen lisättävä siitä, että niillä on velvollisuus tarjota palveluja alueellisilla kielillä ja vähemmistökielillä.

E. Samalla kun asiantuntijakomitea pitää syrjinnän vastaisia myönteisiä toimia tervetulleina, se katsoo, että suomenkielisen enemmistöväestön tietoisuutta Suomen alueellisista kielistä tai vähemmistökielistä ja niiden oleellisesta merkityksestä Suomen kulttuuriperinnölle on yhä tarpeen lisätä, etenkin venäjän ja romanikielen osalta. Valtioneuvoston kielilainsäädäntöä koskeva selonteko eduskunnalle on lisännyt ainakin viranomaisten ja päätöksentekijöiden tietoisuutta kaikkien alueellisten kielten tai vähemmistökielten tarpeista. Joukkoviestimiin ja suureen yleisöön kohdistuvia ponnistuksia on kuitenkin vielä tarpeen lisätä.

F. Ruotsin kielen tilanne on parantunut kielilain (2004) voimaantumisen jälkeen. Tästä huolimatta ensimmäisellä ja toisella seurantakerroksella havaittuja puutteita, jotka liittyvät vaikeuksiin käyttää ruotsin kieltä oikeusistuimissa tai terveydenhuoltopalveluissa, on yhä olemassa. Erityinen ongelma on se, ettei hätäkeskuksissa ole vielä ruotsinkielistä henkilökuntaa. Asiantuntijakomitean tietoon tuli myös uusi ylioppilastutkintoasetus, jonka nojalla toisen kotimaisen kielen kirjoittaminen ei ole enää pakollista. Tällä saattaa olla kielteinen vaikutus kielitaitoon ja ruotsin käyttöön julkisessa elämässä.

G. Saamen opetusta jokaisella koulutustasolla haittaa saamenkielistä koulutusta, kielisuunnittelua ja pitkän aikavälin rahoitusta koskevan jäsentyneen politiikan puuttuminen. Mitään vakiintunutta saamenkielisen ja saamen kielen opetusta koskevaa valvontamekanismia ei myöskään ole. Tämä vaikuttaa opettajankoulutukseen, opetusmateriaalin tuottamiseen ja yhteisen alueellisen opetussuunnitelman laatimiseen.

H. Jonkun verran parannusta on saamen kielen TV-näkyvyydessä vuonna 2004 alkaneen yhteispohjoismaisen yhteistyön ansiosta. Silti vielä ei ole yhtään saamenkielisiä lasten ja nuortenohjelmia. Samoin ei Suomessa ole vielä yhtään säännöllisesti ilmestyvää saamenkielistä sanomalehteä.

I. Saamenkielisten terveystalvelujen tilanne on kentällä parantunut joitain osin, mutta toisaalla on yhä vakavia ongelmia, varsinkin vanhustenhuollossa. Asiantuntijakomitea on huolissaan saamenkieltä taitavan henkilöstön vakavasta puutteesta varsinkin hätäkeskuksissa.

J. Inarinsaamen ja koltansaamen tilanne on erityisen huolestuttava, sillä näiden kielten säilyminen edellyttää suuria ponnistuksia kaikilla rintamilla. Pysyvien kielipesien kehittäminen olisi äärettömän tärkeää tässä suhteessa. Näiden kielten oikeusistuin- ja hallintokäyttötilannetta on huonontanut se seikka, ettei kyseisten kielten ammattimaisia tulkkeja/kääntäjiä ole.

K. Viranomaisten ponnistuksista huolimatta romanikieltä ei juurikaan käytetä Suomessa julkisesti. Myönteistä kehitystä on kuitenkin tapahtunut erityisesti romanikielisten radio-ohjelmien saaman ohjelma-ajan osalta. Opetuksessa on vakavia ongelmia, jotka johtuvat romanikielen yliopistotasoisesta opetuksen puuttumisesta, kroonisesta opettajapulasta ja asianmukaisen opetusmateriaalin puutteesta. Tämän lisäksi jotkut kunnat laiminlyövät velvollisuutensa tarjota romanikielen ja romanikielistä opetusta. Nämä puutteet sekä vanhempien tietämättömyys oikeuksistaan vaati alueellisilla tai vähemmistökielillä annettavaa opetusta lapsilleen vaikuttavat voimakkaasti romanikielen suojeluun ja edistämiseen.

L. Venäjän kielellä on yhä vakavia ongelmia opetuksessa ja joukkoviestinsektorilla. Kunnille ja kouluille pitäisi antaa tarkemmat ohjeet niiden venäjän kielen ja venäjänkielisen opetuksen järjestämisvelvollisuudesta ja rohkaista niitä olemaan ennakoivampia ja aktiivisempia opetuksen järjestämisessä.

M. Asiantuntijakomitea sai kuulla, että Suomen viranomaiset ovat tunnustaneet karjalan kielen vähemmistökieleksi. Tämän yleisen tunnustamisen jatkoksi tarvitaan kielen edistämisen- ja suojelustrategiaa.

Suomen hallitukselta pyydettiin kommentteja tästä raportista peruskirjan 16.3 artiklan mukaisesti. Saadut kommentit ovat tämän raportin liitteenä II.

Tämän raportin ja omien löydösten perusteella asiantuntijakomitea jätti ministerikomitealle ehdotuksensa Suomelle esitettävistä suosituksista. Samalla se korosti sitä, että Suomen viranomaisten tulee näiden yleisten suositusten lisäksi ottaa huomioon raportin tekstiosaan sisältyvät yksityiskohtaisemmat havainnot.

1011: ssa kokouksessaan 21 Marraskuu 2007 ministerikomitea hyväksyi nämä Suomelle esitettävät suositukset, jotka on esitetty tämän asiakirjan B-osassa.

## Liite I Hyväksymisasiakirja

---



Suomi

### Hyväksymisasiakirjaan sisältyvät ilmoitukset, jätetty 9.11.1994 – Or. Engl.

2 artiklan 2 kappaleen ja 3 artiklan 1 kappaleen mukaisesti Suomi ilmoittaa, että se soveltaa saamen kieleen, joka on Suomen alueellinen kieli tai vähemmistökieli, seuraavia peruskirjan III osan määräyksiä:

#### Artikla 8:

Kappale 1, alakohtat a (i), b (i), c (i), d (ii), e (ii), f (ii), g, h, i  
Kappale 2

#### Artikla 9 :

Kappale 1, alakohtat a (ii), a (iii), a (iv), b (ii), b (iii), c (ii), c (iii), d  
Kappale 2, alakohta a  
Kappale 3

#### Artikla 10 :

Kappale 1, alakohtat a (iii), b, c  
Kappale 2, alakohtat a, b, c, d, e, f, g  
Kappale 3, alakohta b  
Kappale 4, alakohtat a, b  
Kappale 5

#### Artikla 11 :

Kappale 1, alakohtat a (iii), b (i), c (ii), d, e (i), f (ii)  
Kappale 2  
Kappale 3

#### Artikla 12 :

Kappale 1, alakohtat a (iii), b (i), c (ii), d, e (i), f (ii)  
Kappale 2  
Kappale 3

#### Artikla 13 :

Kappale 1, alakohtat a, c, d  
Kappale 2, alakohtat b, c

#### Artikla 14 :

Kappale a  
Kappale b.

**Ajanjakso: 01/03/98 -**

**Edellinen lausuma koskee artikloja: 10, 11, 13, 14, 2, 3, 8, 9**

### Hyväksymisasiakirjaan sisältyvät ilmoitukset, jätetty 9.11.1994 - Or. Engl.

2 artiklan 2 kappaleen ja 3 artiklan 1 kappaleen mukaisesti Suomi ilmoittaa, että se soveltaa ruotsin kieleen, joka on vähemmän laajasti käytetty Suomen virallinen kieli, seuraavia peruskirjan III osan määräyksiä:

#### Artikla 8:

Kappale 1, alakohtat a (i), b (i), c (i), d (i), e (i), f (i), g, h, i  
Kappale 2

#### Artikla 9 :

Kappale 1, alakohdat a (i), a (ii), a (iii), a (iv), b (i), b (ii), b (iii), c (i), c (ii), c (iii), d  
Kappale 2, alakohta a  
Kappale 3

In Artikla 10 :

Kappale 1, alakohdat a (i), b, c  
Kappale 2, alakohdat a, b, c, d, e, f, g  
Kappale 3, alakohta a  
Kappale 4, alakohdat a, b  
Kappale 5

Artikla 11 :

Kappale 1, alakohdat a (iii), b (i), c (ii), d, e (i), f (ii)  
Kappale 2  
Kappale 3

Artikla 12 :

Kappale 1, alakohdat a, b, c, d, e, f, g, h  
Kappale 2  
Kappale 3

Artikla 13 :

Kappale 1, alakohdat a, c, d  
Kappale 2, alakohdat a, b, c, d, e

Artikla 14 :

Kappale a  
Kappale b.

**Ajanjakso: 01/03/98 -**

**Edellinen lausuma koskee artikloja: 10, 11, 12, 13, 14, 2, 3, 8, 9**

**Hyväksymisasiakirjaan sisältyvät ilmoitukset, jätetty 9.11.1994 - Or. Engl.**

Suomi ilmoittaa 7 artiklan 5 kappaleeseen viitaten, että se sitoutuu soveltuvin osin soveltamaan kyseisen artiklan 1-4 kappaleiden periaatteita romanikieleen ja muihin Suomen ei-alueellisiin kieliin.

**Ajanjakso: 01/03/98 –**

**Edellä oleva lausuma koskee artiklaa: 7**

## Liite II Suomen viranomaisten kommentit (*English only*)

### Part II

#### General Comment:

Finnish and Swedish are the official national languages in Finland. The Sámi language has a special status. Other languages, even if they are regarded as regional or minority languages, do not have the same position. In some parts of the report, Swedish and Russian are incorrectly considered to have an equal standing.

#### Particular comments:

#### **Paras. 27 and 62 :**

According to Section 11 of the Day Care Act (1973/36), the municipality has to provide day care services in Finnish, Swedish and Sámi depending on the child's mother tongue. There is no corresponding obligation to provide education in other languages. However, more than 80 languages are spoken in day care centres around the country.

#### **Para. 31**

The Sámi should be referred to as an indigenous *people*, not as a *group*. Furthermore, the phrasing "other groups" in Section 17, paragraph 2 of the Constitution of Finland is understood by the Committee as referring to the Tatar, Russian, Yiddish-speaking and Karelian communities. The phrasing of the Constitution is intended to include *all other groups*, thus it is not limited to the aforementioned groups.

#### **Para. 32**

The Finnish legislation does not contain any provisions regarding national minority languages or the official recognition of such languages. The Constitution explicitly aims at emphasizing the importance of *all groups* (see above) instead of different categories of language status.

#### **Para. 50**

The Karelian language is to be considered a language spoken by an "*other group*".

### Part III

#### **Swedish language**

##### **Article 11 - para. 135**

No proposals have been made to establish a private radio or tv-channel that would broadcast in Swedish.

##### Article 13 - paras. 162 and 164

The statement regarding a visit to an Emergency Response Center and the lack of Swedish speakers there is vague. The Center referred to in the report has not been identified. Thus, neither can the employment situation nor the linguistic distribution in the service area of that Center be verified.

#### **Sami language**

##### **Para. 168**

The first report on the application of the Sámi language legislation shall be submitted to the Sámi Parliament *by the end of 2007*.

##### **Article 8 - para. 171**

The report refers to *the Ministry of Education and Interior*. The correct reference would be the Ministry of Education.

#### **Article 11**

##### **Para. 251**

A newspaper published in the Inari Sámi is subsidised both by the Sámi Parliament (by an appropriation directed to Sámi language culture and Sámi organisations) and by the Ministry of Education (by an appropriation directed to cultural newspapers and their distribution).

**Article 12****Para. 261**

With regard to the Encyclopaedia on the Sami culture, a translation error has occurred in the English version of the Government's report. The support has been given, among others, by the Ministry of Education, not by the Ministry of Justice.

**Para. 263**

The official name to the "Attainability Project for Art and Culture" would be "Action Programme on Access to Art and Culture for All".

**Article 13 - paras. 281-282**

The Emergency Response Centre Administration has examined the possibility of providing emergency number 112 information in the Sami languages in operational area of the Emergency Response Centre of Lapland. However, the Centre does not currently have capacity to provide Emergency Response Centre services in the Sámi languages. Therefore, it would be problematic to provide the said information in these languages on the internet etc.

**B. Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus peruskirjan soveltamisesta Suomessa**

**EUROOPAN NEUVOSTO MINISTERIKOMITEA**

**Ministerikomitean**

**Suositus RecChL(2007)7**

**Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan soveltamisesta Suomessa**

*Ministerikomitea hyväksynyt 21 Marraskuu 2007 Ministerien varamiesten 1011: ssa kokouksessa*

Ministerikomitea,  
alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan 16 artiklan mukaisesti; ottaen huomioon Suomen 9.11.1994 jättämän ratifointiasiakirjan;

ottaen huomioon peruskirjan asiantuntijakomitean suorittaman arvioinnin peruskirjan soveltamisesta Suomessa;

pitäen mielessä sen, että kyseinen arviointi perustuu Suomen kolmannessa määräaikaisraportissa antamiin tietoihin, Suomen viranomaisten antamiin lisätietoihin, Suomessa lainmukaisesti perustettujen yhteisöjen ja yhdistysten toimittamiin tietoihin sekä asiantuntijakomitean Suomeen tekemänsä vierailun aikana tekemiin huomioihin;

ottaen huomioon Suomen viranomaisten asiantuntijakomitean raportista antamat kommentit,

suosittelee, että Suomi ottaa huomioon kaikki asiantuntijakomitean huomiot ja ensisijaisesti:

1. vahvistaa edelleen saamenkielistä opetusta, erityisesti jäsenyteen politiikan ja pitkän aikavälinen rahoitusohjelman luomisen kautta;
2. ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin yhä erityisessä vaarassa olevien inarin- ja kolttasaamen suojelemiseksi ja edistämiseksi, erityisesti pysyvien kielipesien tarjoamisen kautta;
3. kehittää edelleen saamen käyttöä joukkoviestimissä, erityisesti televisiossa ja sanomalehdissä soveltuvien osien yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa;
4. ryhtyy jatkotoimiin ruotsin- ja saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuuden varmistamiseksi;
5. kehittää ja ottaa käyttöön innovatiivisia strategioita romanikielen opettajien kouluttamiseksi ja laajentaa romanikielisen opetusmateriaalin tuottamista.